

La Normal i el magisteri primari a Girona, 1914-1936: ensenyament públic i ideologies a les comarques gironines

Joan Puigbert i Busquets

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

LA NORMAL
I EL MAGISTERI PRIMARI
A GIRONA. (1914-1936)

Ensenyament Públic
i Ideologies
a les Comarques Gironines.

TESI DOCTORAL PRESENTADA PER JOAN PUIGBERT I BUSQUETS

DIRECTOR: DOCTOR EMILI GIRALT I RAVENTÓS

GIRONA, JUNY DE 1984

FACULTAT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA. UNIVERSITAT DE BARCELONA.

Portada:

Façana d'Athenea (1913) edifici de R.Masó, Sala d'Actes de la Normal de Girona (1917-1936)

S'establí que les classes teòriques es donessin el matí, i les classes pràctiques a la tarda. Els seminaris també tindrien lloc a les tardes, "esperando designar a los profesores encargados de dirigirlos cuando los alumnos hayan manifestado sus aspiraciones". El professor Manuel Xiberta s'oferí per donar classes d'alemany per als alumnes que ho desitgessin, i de fet sabem que hi assistiren molts alumnes de 1r. curs professional. Ja més avançat el curs, el Sr. Viader en nom dels alumnes de 3r. curs preparatori interessà el Claustre sobre la necessitat de les classes de Gimnàstica. I ja a finals de curs, els alumnes de 3r. professional demanaren la realització d'un curset breu de qüestions pràctiques de legislació escolar; va determinar-se que el donaria el Sr. Barceló.

El conserge Joaquim Mauri, aquest curs es jubilà. Els alumnes amb aquest motiu li feren un senzill homenatge.

Val a dir que també aquest any l'Escola Normal hagué de continuar amb dificultats materials greus. No hi havia cap perspectiva immediata de millora. I un any més, doncs, es prorrogà el contracte d'arrendament, per un import anual de 3.670 ₧. La situació, ja prou difícil, s'agreujava amb els Cursets de Selecció. Calgué establir que les classes d'aquest Curset, amb 221 matriculats, es fessin a l'aula nº 1, i que s'habilités la Biblioteca per a Tribunals (124).

Durant aquest curs, podem constatar que la Normal gironina no tingué l'empenta i l'engrescamnt dels cursos anteriors. La vida del centre estigué molt hipotecada per les dissensions entre els alumnes dels diversos plans d'estudi.

En efecte, el curs 1933-34 començà amb mala maror, mala maror que dividí els alumnes i els enfrontà. A primers de novembre els alumnes del pla professional es declararen en vaga per reclamar el que la Llei establí, o sigui, l'accés directe amb sou de 4.000 ₧. En aquest sentit, els alumnes del Pla professional adreçaren un ofici al Governador Civil, anun-

ciant-li el propòsit d'anar a la vaga el dia 8 de novembre, per tal d'aclarir l'article 48 del Reglament d'Escoles Normals, "que està en contradicció i malmena els drets adquirits en virtut de l'article 15 del Decret Llei aprovat per les Corts i portat a la "Gaceta" el 29 de setembre del 1931" (125).

El mateix dia 8 de novembre L'Autonomista publica "Una rectificació" escrita pels alumnes de 4t. curs (Pla 1914), signada pel delegat a Claustre, Carles Martí Bofill, i que bàsicament diu:

"Els alumnes de 4t. curs de l'Escola Normal del Magisteri Primari a Girona, en assemblea, han aprovat per aclamació: 1r., que la vaga afecta únicament i exclusiva els cursos professionals.
2n., que la seva finalitat és la restauració d'una super-categoria preferent i privilegiada...
3r., que la vaga, per tant, no és solament il.legal, sinó immoral i injusta...
4t., que no és ni serà secundada per nosaltres.." (126).

En aquesta mateixa línia, els alumnes de 4t. trame- ten a totes les Normals de l'estat espanyol el manifest "Compañeros de 4º curso!", signat per Carles Martí, Teresa Casals, Salvador Savalls, Narcís Daunis, i Antònia Adroher, on exposen les seves reivindicacions i demanen l'adhesió dels companys en la mateixa situació (127).

Uns dies més tard, són els alumnes del Pla profes- siona, constituïts en Comitè, els qui contesten als seus com- panys de 4t.:

"(..) 1r.- Que la vaga afecta únicament i exclusiva els alumnes del pla professional, és evident per a tothom...
2.- Que amb aquesta vaga els alumnes dels cursos professionals no pretenen més que la rectificació de l'article 48 del Reglament de Normals ... Que da desfet amb això l'infundi de què es preté crear una super-categoria en l'Escalafó del Magisteri.
3.- La vaga no és il.legal...En quant a la immorali- tat no la veiem en cap dels sentits en què es pot prendre aquesta paraula, ans tot el contrari.
4t.- Que deixant apart l'acte de poca companyonia que representa la petició del màxim càstig per a uns companys, és usurpar la funció del Claustre...

En fi, esperem de la dignitat dels alumnes de quart curs la rectificació completa del funest error en què han caigut, ja que havent-ho demanat al seu representant aquest s'ha portat com si no ho fos.(...)

Pel Comitè: Lluís Pagès Vilà" (128).

I insistien en els seus punts de vista, amb un cert deix de superioritat -avalada, certament, per les majors exigències acadèmiques del Pla Professional-:

"(...) ... volem aclarir l'assumpte perquè l'opinió pública no cregui que nosaltres som uns estudiants del Magisteri que preteníem entrar a l'Escalafó per la porta falsa, uns egoïstes que ambicionem ésser mestres sense haver provat la nostra suficiència i capacitat en quant a estudis. No, res d'això. Nosaltres, per arribar a mestres, per gaudir de la possessió d'una escola on esmerçar els nostres esforços, cursem una carrera que és avui la vertadera dignificació del Magisteri i l'admiració de tots els pedagogs del món, una carrera que és de la mateixa categoria que moltes llicenciatures... Però si nosaltres fem aquest esforç...en oposició als qui avui ens critiquen i ens insulten invocant una moralitat, una justícia i una lleïtat, paraules que per a ells no tenen sentit, ja que el seu desig és anar a un poble amb uns estudis rudimentaris de quatre anys i que segons el nostre pla sols els serveixen per a intentar el nostre primer ingrés: si nosaltres ens obliguem a cursar aquesta llarga carrera, plena d'obstacles, és perquè també ens permetien uns drets,... (...) Nosaltres no ens fem en assumptes dels altres, i malgrat tenir sis anys més d'estudis que els alumnes de quart curs, no ens preocupem si serem més ni si serem menys, sols volem el que ens prometeren i que per dret ens pertoca.(...) I ara, companys (?) de quart curs, malgrat la molt gràcia que ens heu fet amb els vostres escrits supra-intel.lectuals i infra-intel.ligibles, us hem de dir que ens sembla que un delegat a Claustre no deu estar per crear enemistats entre cursos,... (...) I res més per avui, ja sabeu que si algun dia desitgeu que us vinguem a fer companyia o a col.laborar en alguna de les vostres profundes investigacions podeu disposar i el dia que siguem legisladors ja us augmentarem el sou i us enviarem a capital.(...)

Pels professionals, J. Borràs, Pere Cavacer, Enric Turon, M. Oliveres, A. de Barrio, N. Heras i els altres alumnes"(129).

Cal dir que El Magisteri Gironí es mostra favorable a la demanda dels alumnes del pla professional, però vituperarà el mitjà de reivindicació utilitzat, perquè no creu que la vaga sigui el mitjà adient de reclamació (130).

Obviament, aquest clima d'enemistats i d'incidents no podia afavorir massa l'estudi reposat. Els alumnes de quart curs (Pla 1914) eren els més crispats. Recordem que el Pla 1914 era un Pla a extingir, i que precisament aquest any acabava la darrera promoció oficial. A Girona, els alumnes oficials d'aquest curs eren 66 (34 nois i 32 noies). Així, doncs, no pot estranyar-nos el clima de malestar i desinterès que regnava entre ells. La professora Mercè Clutaró, per exemple, es queixava en un Claustre del seu comportament, i "manifiesta que por no tomar una resolución inmediata dará la clase formando dos grupos y en horas distintas" (131).

Certament, la discriminació per als alumnes del Pla 1914 era flagrant. Els alumnes del Pla professional accedien directament a l'escalafó del magisteri ocupant plans de 4.000 ₧, i -en canvi- els mestres del Pla 1914 havien de superar els Cursets de Selecció (oposicions) per tal de poder ingressar a l'escalafó, i encara només podien ocupar inicialment places dotades amb 3.000 ₧ i amb la perspectiva de no poder ascendir, a causa -precisament- de l'acaparament de les places superiors pels mestres procedents del nou pla professional. Per això, a principis de març del 1934 els normalistes del Pla 1914 de Barcelona, anaren a la vaga. La protesta s'estengué a totes les Normals de l'estat. També a la de Girona. Els normalistes en vaga reberen el recolzament dels mestres en actiu dels escalafons més baixos i dels interins, que es trobaven en una situació similar i amb unes perspectives igualment pessimistes.

"Los alumnos del Magisterio de cuarto curso -pla 1914- se han declarado en huelga en toda España. Barcelona fué la llamarada inicial. Esta se ha propagado rápidamente. Todas las Normales de España se han aprestado a la lucha.

(...) Los normalistas de cuarto curso albergaron -ha tiempo- halagadoras esperanzas. Eran los tiempos floridos de los primeros días de la República. Se prometió mucho. Hablar de la importancia del mejoramiento del maestro y de la escuela era tema obligado en todos los discursos. El plan quinquenal de creación de escuelas -arrinconado hoy en el museo de vejestorios- despertó muchas esperanzas (...). Pero... Pronto llegaron los desengaños.

(...) Con el triunfo del plan profesional, normalistas, maestros interinos y maestros propietarios que cobran menos de 3.000 ₮, quedarán eternamente postergados. El escalafón ha quedado cerrado.(...) No se crea, empero, que los normalistas y maestros se avengan a este porvenir.(...)

Y tengan en cuenta, los alumnos del profesional, que nosotros no sentimos odio hacia ellos. Nuestra actitud es justa. Pedimos la equiparación con los demás funcionarios y técnicos del Estado, es decir, sueldo mínimo de 4.000 ₮ y ascensos por quinquenios. No estamos contra ellos. Si su triunfo -ficticio, por otra parte- no nos hubiera perjudicado, nos habríamos mantenido en silencio. Pero su triunfo es una puñalada para nosotros. Puñalada envuelta bajo un nombre: postergación. (...)

Lo que es inadmisibile es la actitud observada por algún profesor. Dice que maestros intervienen en la huelga de los normalistas. Se queja de intromisiones. Eso es casi un insulto. Para los primeros, por considerarlos menores de edad. Para los segundos, porque tienen derecho a intervenir, puesto que este problema les afecta grandemente.(...)" (132).

La resposta del govern a les reivindicacions dels alumnes de quart curs va ser contundent:

"Se da cuenta de un telegrama de la Dirección General en el que refiriéndose a la huelga de los alumnos de 4º curso plan 1914, se manifiesta la resolución de que sea mantenida la debida disciplina. Se acuerda en vista de los propósitos de los alumnos demorar 24 horas el tomar las medidas oportunas" (133).

La vaga, doncs, acabà (134). Gerunda, des d'un bon començament valorà negativament aquestes postures reivindicatives (135).

Aquest malestar entre els estudiants, que fou la nota dominant del curs, no va ser obstacle per a que l'activitat acadèmica s'ampliés amb visites d'estudi i altres actes d'extensió cultural. Ens consta, per exemple, que els alumnes de 2n. curs professional programaren una sèrie de visites emmarcades en l'assignatura de la professora Adelina Cortina: a la impremta Dalmau Carles Pla, a la fàbrica d'extractes d'adoberia de Celrà, ... (136). Una altra visita-estudi es féu a l'Hospital de Girona, on foren atesos pel Dr. Dausà. D'altra banda, el diumenge 29 d'abril, un grup d'alumnes, amb els professors Mn. Jordà i J. Font i Fargas, visitaren Ripoll i Sant Joan de les Abadeses. I el dia 1r. de maig, un altre grup, amb el professor Joan Gomis i l'inspector Josep Junquera, feren una excursió a Les Salines, de Maçanet de Cabrenys (137). Cal dir, doncs, que les excursions sovintejades, fins al punt que l'alumne Josep Bordas, en una sessió del Claustre, prega que, "a los efectos económicos", les excursions es facin espaiades.

En el mateix sentit, ja a les acaballes del curs, en la sessió claustral del mes de maig, després d'haver determinat les dades i la composició dels tribunals d'exàmens, els alumnes de 3r. professional agraeixen al professorat la seva dedicació i entusiasme:

"Se lee otra comunicación.. agradeciendo al Claustro las excursiones y viajes de estudio realizados.."

Val a dir que els alumnes de 3r. organitzaren, encara, un viatge de fi de carrera, pel Sud d'Espanya. Els acompanyaren els professors Teresa Recas, Joan Gomis, i Mn. Enric Jordà. Tingué lloc el mes de setembre, i va redactar-se una memòria (138).

D'altra banda, el Centre celebrà algunes festes amb especial esplendor. Com la festa de Sant Tomàs d'Aquino, anomenada ara "Festa de l'Estudiant" (139). O la commemoració de l'aniversari de la Proclamació de la República, el 14 d'abril. Amb aquest motiu se celebrà una sessió literàrio-musical, presidida per la Directora, Teresa Recas, i els professors M. Xiberta,

J. Gomis, E.I. Jordà, J.Font, A. Cortina, M. Clutaró, J. Díez, i C. Julià. Van col.laborar-hi amb treballs literaris els alumnes J. Viader i Srta. Planas; amb interpretacions al piano les Srtes. Rosa i Maria Gispert, i J. Viader; i amb interpretació de cant, la Srta. Alcàcer (140).

Més relleu, amb tot, tingueren les conferències que la Normal organitzà. Sobretot la del jutge d'Instrucció de Girona, Pau Balsells, sobre "L'educació dels nens anormals a Rússia i la cooperació ciutadana a l'obra de l'educació". Cal tenir present que Pau Balsells havia retornat feia poc de Rússia, on estigué uns mesos pensionat pel govern espanyol. La conferència tingué una àmplia ressonància a la premsa local:

"(...) Els soviets s'interessen per aquesta mena d'infants, per tal que puguin esdevenir homes útils per la societat. Jo he pogut presenciar,..., com els cecs i els sords-muts són educats pel treball. (...)

... procura que els alumnes no se separin ni s'insoleixin uns dels altres, sinó que han d'estar sempre units i com més agermanats millor, car així és més fàcil d'inculcar-los la idea de la col·lectivitat i del comunisme.(...)" (141).

Fins i tot Diari de Girona publicà una ressenya acuradíssima i molt objectiva de l'esmentada conferència, malgrat el caràcter granment elogiós per a l'obra del govern soviètic que traspuntava (142).

Una altra conferència anà a càrrec de l'inspector Josep Junquera, i parlà de "L'educació de la personalitat". També aquesta segona conferència fou ben acollida (143).

2. ELS FETS DEL 6 D'OCTUBRE I LES SEVES CONSEQÜENCIES (DEL 6 D'OCTUBRE DEL 1934 AL 16 DE FEBRER, 1936)

2.1.- Els fets d'Octubre a Girona i la formació del Front d'Ordre.

Els fets d'octubre tingueren una forta repercussió a la ciutat de Girona i a les comarques gironines. Els fets es desencadenaren, com sabem, a partir del dia 4 d'octubre a la nit, en saber-se que en el nou govern Lerroix hi participava la CEDA amb tres ministres. Donades les connotacions feixistes de l'Agrupació dretana, aquesta participació en el govern fou considerada pels partits d'esquerra com una autèntica amenaça i un desafiament.

Per això, el dia 5 esclataren vagues generals a les grans ciutats i a molts indrets de Catalunya. L'endemà, a la tarda, el president Companys proclamava l'Estat Català dins la República Federal Espanyola. A moltes ciutats i viles gironines es constituïren comitès revolucionaris (a Girona, Palafrugell, Olot...). A Olot participaren en la revolta elements del BOC. A La Bisbal, el comitè revolucionari era format per joves d'Estat Català, el Sindicat Únic d'Oficis Varis, i el Bloc Obrero i Camperol (144).

Tanmateix, el matí del 7 d'octubre, la revolta havia acabat amb un fracàs rotund. Aleshores començà la repressió. Declarat l'estat d'excepció, l'Estatut de Catalunya restava en suspens. Molts ajuntaments van ser destituïts i substituïts per comissions gestores. Hi hagueren moltes detencions.

Diari de Girona reprèn la publicació el dimarts 9 d'octubre. I ho fa donant àmplia informació dels esdeveniments ocorreguts a Girona i a les comarques. Reconeix que les notícies són confuses. Però segons el diari els fets es descabdellaren bàsicament d'acord amb aquesta seqüència:

Alabau, d'uns ?

Tot començà el divendres, dia 5, amb els primers aturs, al matí i la vaga generalitzada a la tarda. A un quart de set de la tarda un grup de xicots assaltà el centre del Partit Radical de la Plaça de la Independència. Però "hi havia una certa tranquil·litat". A la nit esclataren alguns petards. "El dissabte al matí l'atur s'intensificà encara més i la vaga era total". A 2/4 de 4 de la tarda, "per ordre del Comissari de la Generalitat senyor Puig Pujades, fou destituït l'Ajuntament...i substituït per una Comissió Gestora presidida pel senyor Joaquim de Camps i Arboix". Al voltant de les nou de la nit Joaquim de Camps i Arboix proclamava l'Estat Català de la República Federal Espanyola, essent hissada la bandera separatista. A les 12 i cinc minuts, una companyia del Batalló de Muntanya proclamà la llei marcial. La tropa es dirigí a la Comissaria de la Generalitat i el Comandant Cap d'Estat Major, Domínguez Otero, procedí a la lectura del ban. Des d'una finestra li foren disparats diversos trets, dels quals morí, i tingué lloc un breu tiroteig. La Comissaria, ocupada per uns tres-cents individus, fou assetjada per la tropa. A 2/4 de 5 del matí es repetiren els tiroteigs. Però a aquella hora alguns destacats dirigents es feren escàpols. També els qui ocupaven l'Ajuntament l'abandonaren per la part posterior de l'edifici (Santaló, Mascort, Cerezo, Camps i Arboix, Oliva, Dalmau Pla; i Antoni Duran -dirigent d'Izquierda Republicana a Girona-). Igualment, els militants d'Esquerra Republicana que s'havien fet forts al Centre del carrer del Carme s'escaparen per una porta posterior que comunicava amb les muralles. A 2/4 de 7 del matí es rendiren els ocupants de la Comissaria, i foren detinguts (entre ells el Comissari de la Generalitat Puig Pujades; el diputat a Corts, Marial; l'advocat Lluís Franquesa, president d'Acció Catalana; el tinent de seguretat Jesús Serra; el cap de policia, Joan Serrano;...). Posteriorment fou detingut el Diputat al Parlament Català Sr. Dalmau Pla, i l'advocat assessor de la Federació Rabassaire, Jaume Balaguer. El nombre de detinguts ascendia a uns dos-cents. En l'interior de la Comissaria fou trobat el cadàver de Josep Alabau, d'uns 27 anys, xofer, d'Aliança Obrera. A conseqüència

dels trets fou ferida, accidentalment, a casa seva (plaça de l'Oli n.1), la noia de 20 anys Angels Frigola.

A partir d'aleshores es restablí la tranquil.litat als carrers, patrullats per forces de l'exèrcit. I fou reposat l'Ajuntament amb els regidors de la Lliga i tradicionalistes.

El dilluns tingué lloc l'enterrament del Comandant Rafael Domínguez Otero. I els petits focus de revoltats que encara quedaven en alguns pobles foren enèrgicament dissolts per la força militar (145).

El Diari de Girona, a més, publica un Editorial, sota el títol "Estava escrit", on acusa els partits d'esquerra de "la doble traïció" d'atemptar contra la República i contra Catalunya". I afirma que "no ha estat vençuda ni Catalunya ni el catalanisme", perquè "ni Catalunya ni el catalanisme s'havien sotmès al joc de les esquerres espanyoles" (146).

L'endemà en un altre editorial, "A més de covards, traïdors", acusava els principals instigadors de traïdors:

".. Miquel Santaló, el que emplaçava el poble per a que imités la seva conducta; Camps i Arboix, el proclamador de l'Estat Català entre grotesques convulsions, qui ofería la seva vida a la Pàtria; Pere Cerezo, Mascort i altres capdills del moviment. ..cap d'ells...es llençà al carrer per a defensar els companys que a la Comissaria de la Generalitat s'afollaven d'espant i de desesperació.(...)"(147).

Avancem que aquest editorial fou interpretat per L'Autonomista com una campanya de delacions. En definitiva, Diari de Girona era sumament crític davant els esdeveniments del 6 d'octubre. I durant alguns mesos fou un tema constant a les planes del Diari.

Així, a les detencions ocorregudes el diumenge dia 7, s'hi afegiren moltes més en els dies següents. El dilluns dia 8 foren detinguts a Girona els Dr. Eliseu i Joaquim Jubert, i el Secretari municipal de Sarrià de Ter, Gil Junqueras. El dia 12 Diari de Girona informa de la detenció de Miquel Santaló. El 25 d'octubre, notificava empresonaments de Campdevàrol, amb 4 detinguts, entre ells l'alcalde; a Verges, detenció i des-

titució de l'alcalde, Lluís Martí Gravé; i a Arbúcies, s'obrirà expedient al caporal del Sometent i dirigent local de l'Esquerra, al cap de la carteria, i al Mestre de l'escola. El 27, a Fortià, 4 detinguts, entre ells l'alcalde i el secretari; l'ajuntament fou destituït. També foren nomenats alcaldes gestors a Maçanes, Sant Feliu de Buixalleu, i Hostalric. El 30 d'octubre: a Roses, 7 detinguts; a Cistella, 3; a Vilajuïga, 4; a Tortellà, 4; a Llançà, 1; i a Cadaqués, 8 detinguts. A l'endemà, 31 d'octubre, 2 detinguts a Port de la Selva. El 2 de novembre, informa de les detencions a Begur, 7; La Bisbal, 10, i a més "alguns anarquistes i comunistes"; entre els detinguts hi havia l'alcalde Roura, i els regidors Joan i Josep Figueres, Molla, Cebrià, Palet, Salamó, i Pruneda, el President d'Esquerra i mestre Salip, el Cap del Sometent, Arqueros, i Rigart de "Nosaltres Sols"; a Palafrugell, al voltant de 60 detencions; a Port-bou, 10; i a Ribes de Freser, entre d'altres, el diputat d'esquerra i mestre Xavier Casademont.

El nombre de detinguts era excessiu per a la capacitat de la presó de Girona. Per això calgué habilitar l'ex-fàbrica de paper "L'Aurora" (148).

D'altra banda, a cavall de la situació creada, foren reprimits també alguns rabassaires. Així, a Viladamat, i per denúncia del propietari, fou detingut Joaquim Isern Vila, i el seu advocat Víctor Farreras Martin (149).

També foren detinguts alguns cenetistes a Girona. Al Coliseu Imperial, durant la projecció d'una pel·lícula es produïren xiulets i crits contra els militars. Va ser detingut un anarquista de Barcelona. Resultà ser hoste de Fermí Balarda Llonga (al carrer del Dr. Pascual i Prats, 2, 2n., 1ª), el qual acollia, a més, Eduard Soler, i Antoni Ortega. Tots van ser detinguts (150). Molts mesos més tard, d'altra banda, va ser detingut a Figueres, Joaquim Gener Alay, "significat comunista" (151).

Així, doncs, durant els primers mesos després dels fets d'octubre la vida política a Girona restà molt polaritzada entorn a les conseqüències de l'esdeveniment, i sotmesa als

límits estrets de l'estat de guerra. La censura de premsa estava en vigor. I fins alguns periòdics van ser suspesos, com el setmanari de Sant Feliu de Guíxols El Programa -òrgan de l'Esquerra Republicana a la vila- (152).

Cal dir que des d'un bon començament hi hagué intervencions a favor dels detinguts. Intervencions sempre a nivell oficial i amarades de respecte vers els poders militars. La primera de totes fou la del President de l'Associació de Periodistes, Estanislau Aragó, interessant-se pels col·legues Lluís Bota, Josep Mª Corredor, i J. Puig Pujades, detinguts (153). Bastant més tard, a finals de l'any 1934, la Comissió Permanent de l'Associació de Mestres intervingué sol·licitant que els mestres detinguts i posats en llibertat fossin reposats als seus càrrecs (154).

Es precisament a partir del gener del 1935 que comencen a aparèixer notes sobre Consells de Guerra. Val a dir que Diari de Girona donarà molta menys informació que no en donava, contemporàniament, L'Autonomista. Cal interpretar-ho, segurament, en el sentit de què aquests Consells de Guerra serviren el diari de l'Esquerra per a magnificar els detinguts, i, per això mateix, el diari de la Lliga intenta minimitzar el sentit dels processos. És simptomàtic, en definitiva, que amplis sectors de la població mostressin simpatia pels detinguts.

Sigui com sigui, el primer Consell de Guerra de què informa Diari de Girona és el celebrat contra Llibori Adroher Pascual, de Girona, acusat d'instigació a la rebel·lió, per haver incitat els soldats en aquest sentit essent pres, el 19 d'octubre (155). Uns dies més tard, informa del consell de guerra celebrat a Barcelona contra el tinent de seguretat Jesús Lema, de serveis de Girona. Inicialment era acusat de la mort del comandant Rafael Domínguez Otero; fou, però, absolt d'aquesta acusació, i condemnat a 2 anys de presó (8 de gener). L'endemà sabem que la causa de J. Mª Corredor ha estat sobreseguida. El dia 25 de gener informa de la sentència que condemna

a 4 mesos i 1 dia el diputat Dot, i de l'absolució de Joan Iglésies. El 21 de febrer del "Consell de guerra contra el Sr. Cerezo". El 14 de març, de la "Causa contra l'Ajuntament de la Bisbal", a celebrar a Barcelona. I a partir d'aquest moment amb prou feines si es refereix a cap més consell de guerra, fins a les vigílies de les eleccions del febrer del 1936.

A remolc de la situació involucionista creada, Diari de Girona, i en definitiva la Lliga, volen reconduir el procés polític cap a postures més favorables als seus pressupòsits. En el camp escolar, concretament, acusen les esquerres de sectàries. Així, a Serinyà, el mestre Francesc Vidal:

"es veié obligat abans dels tràgics esdeveniments a deixar la seva plaça com a conseqüència de l'odi que li professaven certs elements esquerrans d'aquell poble" (156).

Una de les causes més profundes dels esdeveniments que han passat cal cercar-la en la manca d'una educació religiosa (157). Per això cal corregir l'enfoc de l'ensenyament:

"L'ensenyament tal com es dóna actualment a la Pàtria nostrada no pot donar res de bo. No és cap mena de garantia per a la societat futura, ans el contrari és una veritable forja dels mateixos que demà lluitaran per a destruir-la...

En virtut de la Constitució vigent, l'ensenyament a Espanya ha d'ésser laic, ço és: treure de la consciència dels infants a Déu, i amb Ell, tot l'ordre moral,...(...)

Cal que tots els catòlics treballin de ferm, protegeixin i cooperin a una campanya conjunta, i es vagi resoltament a una depuració: Consells de Cultura, Inspeccions, Professorat, Llibres de text, etc.(...) (158).

En aquesta línia, certament, s'inscriu "Paedagogium", com a centre gironí de formació religiosa al servei dels alumnes de l'Institut i de l'Escola Normal. N'era Rector el Dr. Antoni Vilaplana (159).

Amb molta agudesesa, el Dr. Carles Cardó, planteja el problema de les implicacions filosòfiques subjacents en certes pedagogies, en un article reproduït de La Veu de Catalunya:

"...Seguint la seva idea errònia de la bondat nativa i necessària de la natura humana, la pedagogia inspirada en Rousseau identifica pràcticament l'assoliment del fi de l'home amb la seva llibertat ilimitada.(...) Aplicant aquesta moral a la pedagogia, elaboren aquests sistemes educatius a base de la llibertat omnímoda de l'infant que tenen indubtablement un fons de veritat; i arriben a troballes parcials afortunades, però són perillosíssims de degenerar en demagogia escolar,...

El sistema Montessori, per exemple, és singularment ple d'aquestes troballes felices, però cal tenir en compte que no ha reeixit del tot,.., sinó en el grau primari i una mica en l'elemental. Reduït a l'educació dels sentits i dels sentiments en l'edat en què la raó no exerceix les seves funcions directives.. pot arribar a resultats que superen molt notablement els de l'escola nascuda de la concepció predominantment coactiva. (...) .. (quan) la Doctora Montessori estigué a punt d'esdevenir la directora de la pedagogia oficial de Catalunya, donà un curs interessantíssim de conferències..

N'hi hagué una de consagrada a l'educació religiosa segons el seu sistema. La Doctora estigué vacil·lant de concepte i de paraula... aquella lliçó encara és inèdita. (...) El sistema montessoria, derivació més o menys llunyana del cientisme ginebrí, exigeix que tot neixi de l'ànima de l'infant. L'educació ha d'ésser una reinvençió continua per l'infant d'allò que abans han inventat els altres: el mestre no ha de fer altra cosa que voltar-lo estratègicament d'estímuls que provoquin gradualment aquests esclats de llum en les petites intel·ligències. Això que pot ésser faedor i àdhuc altament profitós en Matemàtiques, i en Filosofia, en Ciències naturals, i en Art, és difícil i perillós en Moral, i en Religió, és impossible.(...)" (160).

En tot cas, Diari de Girona defensa l'escola privada, i més especialment la congregacionista. "L'Escola laica, contra la llibertat" (161), escriurà. I insistirà en què el laïcisme no és res més que una hipocresia, perquè l'objectiu real és l'ensenyament ateu:

"(...) .. el laïcisme ha estat en les esquerres de casa nostra el mitjà dissimulat per a passar, ocultes sota un barniç de liberalisme, al monopoli sectari de l'ensenyament i a la tirania de l'Estat per a inculcar, si us plau per força a la consciència dels infants, una moral tendenciosa en el sentit religiós i social.(...)" (162).

I els símptomes d'aquesta política no els veuen només a l'estat espanyol, sinó també a Mèxic, a França, etc., perquè -en definitiva- depèn d'una estratègia internacional, regida entre cortines pel Komintern de Moscou (163).

En tot cas, a les grans ciutats les escoles privades, i més específicament les congregacionistes, són absolutament necessàries. Així es fa patent a Barcelona:

"...Resulta de les declaracions del senyor Codolà que d'un cens escolar de 153.534 infants, 30.282 són alumnes de les escoles públiques; 125.442 de les escoles privades; i resten 28.092 alumnes sense escola.

Quatre anys de laïcisme oficial no sols no han pogut resoldre els problemes de l'escola ja existents en temps de la monarquia, sinó que els han agreujat i... n'han creat de nous.

(...)

Que es desenganyin els nostres laïcistes. Sense l'auxili de la religió, en una forma o altra, no podrà ésser resolt a Espanya el problema escolar. A les poblacions importants el concurs dels religiosos ... és un concurs indispensable... I en les petites poblacions rurals, quantes vegades els únics que han combatut l'analfabetisme són els rectors i els vicaris constituïts en mestres dels infants de llurs feligresos! (...)"(164).

No només això, sinó que plantegen l'ensenyament públic com a merament subsidiari del privat:

"(...) Nosaltres comencem per entendre que l'escola pública no ha d'anar més enllà de l'esfera natural que assenyala el límit d'acció de l'escola privada. I entenem, per tant, que es precís evitar els perills que comporta la política del grups escolars no cenyida a la pràctica en aquell principi. Hi ha, en primer lloc, el perill de desproporcionar-la de les veritables forces del Municipi en el sentit econòmic... I l'altre perill, relacionat també en aquest punt, és que el grau d'intensificació i perfeccionament dels grups escolars arribi a fer una veritable competència a l'escola privada, és a dir, que les famílies en condicions de satisfer de llur dispendi l'ensenyança, enviïn els seus fills a l'escola pública i gratuïta pel fet que s'hi ensenyi de franc.

Són dos perills que no cal negligir en la pràctica de la política dels grups escolars. (...) Per això,

..., entenem que, molt lluny de cercar la solució del problema en la competència i anul·lació de l'escola privada, cal cercar-la en la coordinació intel·ligent..." (165).

El text és prou clar i ens estalvia de fer-hi comentaris. En tot cas, la idea d'un ensenyament públic subsidiari del privat i que, per això mateix, no reuneixi unes condicions ni materials ni de qualitat per a fer la competència, resta palesa.

Diari de Girona insistirà en què la gratuïtat de l'escola pública és aparent, perquè en realitat hi ha fortes despeses pagades amb les contribucions. I aquesta gratuïtat representa una certa competència enfront de l'escola privada, perillosa perquè l'escola pública gratuïta és, també, laica:

"(...) La gratuïtat aparent que ofereix l'Estat representa, encara, un instrument de tirania. Amb ella imposa una ideologia contrària al pensament de la majoria dels pares que es troben obligats d'aprofitar-se'n. I el fill, perquè la seva educació no resulti costosa als pares, ha d'amotllar-se, vulgui o no vulgui, a unes idees que el poden desorientar per tota la vida..." (166).

D'altra banda Diari de Girona publicà, com ho féu L'Autonomista, una sèrie d'articles de promoció de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, on subratllava la necessitat de catalanitzar la llengua i els continguts en l'escola. Ja en parlarem extensament en referir-nos al corrent d'Esquerra Republicana i al diari L'Autonomista.

En aquesta mateixa direcció el diari gironí insistí diverses vegades. Assenyala la seva postura en l'editorial "Llengua i Història":

"Es precís que Catalunya obtingui satisfacció completa a la seva aspiració de veure la llengua catalana oficialment reconeguda, primerament, com a matèria d'ensenyament privilegiada entre les privilegiades, i segonament, com a vehicle insubstituïble d'ensenyament a les nostres escoles i com a instrument pedagògic indispensable en l'ensenyament de totes les altres matèries. El fet que tot el concernent a l'esfera de l'ensenyament públic hagi restat per precepte constitucional en mans exclu-

sives de l'Estat, ens obliga a tots els catalans conscients a seguir fermes com mai -diguem-ho així- en peu de guerra,...

L'interès vital que els catalans tenim per tot el referent a la llengua ha d'ésser acompanyat d'un altre sentiment,...Ens referim concretament al sentiment de la nostra història,...

Aquest sentiment de la història ha estat, és i serà sempre un dels fonaments més vius de la personalitat d'un poble.(...) L'avantatge que ofereix l'ensenyament de la història és que no sols pot ésser apresada als llibres. Paisatges, costums, tradicions, museus, etc., ofereixen als ciutadans pàgines més vives que les dels llibres,...Cal que entre els mètodes pedagògics que són aplicats a les nostres escoles, figurin amb una major freqüència excursions de tota mena...(167).

Retornant, tanmateix, a la situació política ens cal remarcar que a redòs de la commoció produïda per fets d'octubre, hi ha la pretensió per part de les agrupacions espanyoles de dreta d'implantar-se a Catalunya. Obviament, la Lliga era adversària a aquesta estratègia, perquè -en definitiva- els partits espanyols venien a disputar un espai que volia monopolitzar. D'altra banda, la Lliga considerava que Esquerra Republicana de Catalunya havia comès l'error del 6 d'octubre a causa, precisament, dels lligams polítics que tenia establerts amb partits d'esquerra espanyols. Aquesta reflexió, per exemple, havia estat formulada pel periòdic El Temps, portaveu de la Unió Democràtica de Catalunya, i Diari de Girona se la feia seva:

"(...) I la lliçó és aquesta: el contratemps que han sofert les nostres institucions polítiques -l'abast del qual no pot ésser encara exactament mesurat- cal atribuir-lo principalment als lligams dels partits que governaven a Catalunya amb altres que s'estenen per totes les terres espanyoles ¿Anem ara a reproduir per la banda dreta la mateixa funestíssima experiència de l'esquerra?..." (168).

Per això, Diari de Girona, els primers mesos de l'any 1935, es mostrarà clarament crític respecte a la CEDA i a Acció Popular Catalana. Així, respecte a Gil Robles serà

duríssim, en un article editorial, a causa de la seva política anticatalana, i no s'estarà de comparar la postura de la CEDA amb la de "Unión Patriótica" (169). I a propòsit del míting, que el 10 de març del 1935, féu la CEDA a Girona, assenyalarà que el públic era forà, i que fou una "manifestació imponent... de curiositat diumengera". Subratllarà, igualment, que els discursos de Jover Nonell (trànsfuga d'Acció Catalana i d'Unió Democràtica), Josep Ayats, Alfons Hosta (president de la CEDA a Girona) i del mateix Gil Robles, foren sobretot discursos antiLliga (170).

En canvi, els actes de propaganda dels tradicionalistes són vistos, per Diari de Girona, amb simpatia. Amb antelació, el periòdic gironí informa que hi ha programat un míting al Teatre Municipal de Girona, i un altre a Banyoles, amb la participació de Carmen Villanueva, Enric Serradell, Enric Laplana, Jesús Elizalde, Ginés Martínez (diputat per Sevilla), Casimir Sangenís (diputat per Lleida), Joaquim Bau (diputat per Tarragona), i sota la presidència del Cap provincial del tradicionalisme, comte de Vallellano (171). Així que s'acostava el dia 30 de maig, dia previst del míting, el diari gironí notificava la possible assistència de Víctor Pradera. Cal dir que, en darre- ra instància, no hi assistí. Però, a més d'aquests mítings a Girona i Banyoles, els tradicionalistes organitzaren altres actes a Cassà de la Selva, Amer, i Figueres.

D'altra banda, Diari de Girona, els mesos de febrer i març del 1935 fou severament censurat. Es queixarà de ser discriminat, respecte a L'Autonomista i altres periòdics (172).

A partir de setembre-octubre del 1935 la vida política comença a reemprendre amb força normalitat. S'inicia, de fet, una etapa ja clarament bolcada vers les properes eleccions. El to general és força polèmic i tenen lloc alguns incidents. Així, el diumenge 13 d'octubre, a la Rambla gironina, es produïren aldarulls a causa de les protestes d'un grup d'oficials de l'exèrcit per una audició de sardanes(173).

El clima polític es fa candent en la imminència de les eleccions. La campanya electoral de la Lliga es basarà en la desqualificació de la política menada pels partits d'esquerra. A Girona el gran adversari era l'Esquerra Republicana. Per això, el periòdic L'Autonomista fou ben sovint criticat.

"El diari bilingüe local...que fou l'òrgan de la Dictadura..."(174).

També Miquel Santaló serà objecte de durs atacs. Les crítiques contra el diputat gironí s'articularen al voltant de la seva tebiesa "catalanista", de no haver mantingut una actitud inequívoca durant la Dictadura, i en la inconsistència dels seus discursos polítics:

"..el gloriós parlamentari republicà, autor de "Glorias de España", senyor Santaló..."(175).

A aquestes recriminacions, Diari de Girona hi afegeix la de covard i traïdor, per tal com havia induït els seus seguidors a la rebel·lió del 6 d'octubre, però -en canvi- no n'havia assumit les responsabilitats derivades.

El diari contraposava l'actitud dels candidats Martí Esteve i Puig Pujades a la dels candidats Miquel Santaló i Josep Mascort, titllats d'indignes (176).

Aquesta referència a les actituds dels capdavanters d'Esquerra Republicana davant el fracàs de la revolta del 6 d'octubre, ens assenyala un altre tema de la campanya electoral. Després de mesos de silenci sobre els fets d'octubre, o en tot cas de referències tangencials, a partir de finals del gener de 1936 tornen a prendre gran relleu els consells de guerra contra implicats en els esmentats fets. Referint-nos a les comarques gironines hem d'esmentar el consell de guerra contra 12 acusats de Campdevàrol, on en els dies tràgics d'octubre hi hagué la mort de tres carrabiners; la sentència final fou la condemna a 4 anys de presó per a Juan Valiente Juan, i pel seu germà José i 3 anys, per a Pere Peipoc Graner; i 2 anys per a Antoni Bo i Noguera; i l'absolució per als altres acusats (177). També se celebrà consell de guerra contra els acusats de la Bisbal (178). Diari de Girona, a més, reproduí el capítol "L'octubre roig a Palafrugell" del llibre La veritat del 6 d'octubre, de J.

Costa i Déu, i Modest Sabaté. L'estadística tràgica de la rebel·lió, amb 1.335 morts i 3.451 ferits i altres destruccions, va ser un element constant de la campanya electoral de la Lliga (179).

En contraposició, Diari de Girona subratlla l'eficiència de la gestió municipal, a mans de la Lliga. I dóna àmplia publicitat al projecte de creació d'una "Mainaderia" (o sigui, una escola bressol) per a nens fins a 2 anys, a establir a l'avinguda Jaume I (180).

Però, sobretot, la campanya electoral es muntarà entorn de la defensa del catolicisme. El diari creu que hi ha un programa sistemàtic de persecució de l'Església Catòlica, programa ordit per interessos aliens, fins i tot, a Espanya:

"Entre les instruccions donades per Moscou (concretament per Dimitrov)...es diu, en la 4^a, que cal extremar les violències contra l'Església Catòlica. (...)"(181).

Per això, doncs, calia que els catòlics s'alineessin entorn de la candidatura de dretes: "Pel manteniment de la civilització cristiana del nostre poble, voteu la candidatura del Front Català d'Ordre". En un requadre, sota el títol "Els catòlics davant les eleccions", signat per "El Consell Diocesà d'A.C.", hom afirma rotundament que, en les circumstàncies del moment, als catòlics només els és lícit votar el Front d'Ordre.

Davant les eleccions calia la formació d'una única candidatura de dretes. Fàcilment s'arribà a un acord entre Alfons Hosta, per la CEDA; Camil Conde, pels tradicionalistes; i Agustí Riera, per la Lliga. Amb tot, la unitat de les dretes perillava per culpa de Renovación Española-Derecha de Cataluña, que pretenia formar la seva pròpia candidatura.

En efecte, Renovación Española-Derecha de Cataluña feia la guerra pel seu costat. El 2 de maig del 1935 havia reaparegut El Norte. No tenia res a veure, o gairebé res, amb el periòdic de l'etapa anterior. Aquesta ruptura és assenyalada

per la mateixa publicació en la seva numeració: "Tercera Epoca. Año I". Seguia, en canvi, el tipus de format, quartilla. Prometia ser bimensual, amb edició els dies primers i setzè de cada mes. En realitat, però, i a partir del juliol, fou mensual. El Norte, en aquesta nova etapa, deixà al marge el català. Esdevingué l'òrgan periodístic de Derecha de Cataluña i de l'Associació Femenina de Renovación Española. Aquests petits grups d'extrema dreta a Girona tenien la seva seu a la Plaça de la Independència, 18, en el primer pis d'un cafè.

Col·laboraren amb escrits, a l'esmentat periòdic, la poetessa bisbalenca Trinitat Aldrich, Josep M. de Ribot, T. de Rocaforta, Emili Nomdedeu Vié, Joaquim Font i Fargas, i altres. Per a celebrar la festa de la Puríssima, el 8 de desembre, programaren una Missa, a celebrar a les 8 del matí a l'església de les Bernardes, i que seria oficiada per Mn. Frederic Trigàs, i un acte acadèmic a la tarda, amb intervencions de la Srta. Maria Flaquer, i Ramiro de Maeztu (182).

En ser convocades eleccions:

".. "Derecha de Cataluña", consciente de su fuerza de opinión que representa, tuvo desde el primer momento firme propósito de presentar candidato propio en la circunscripción de Gerona, para la candidatura de coalición que se anunciaba, designó candidato y lo comunicó así a los demás partidos que debían formar en la coalición... Lejos de ser atendida ni aún considerada, se vió desde el primer momento excluida de las negociaciones, y..fué publicada anteayer una candidatura denominada "Front Català d'Ordre", ficticia candidatura de coalición que excluye, no sólo a "Renovación Española", sino a otras fuerzas de indiscutible realidad en la provincia.

Ante tal conducta, "Derecha de Cataluña", serenamente,..., lanza ante la opinión la candidatura que pasa a transcribir,...

CIRCUNSCRIPCIÓN DE GERONA. CANDIDATURA DEL "FRONT POPULAR DE DRETES":

Don José Ayats Surribas, "Acció Popular".

Don Carles Badía Malagrida, "Lliga Catalana".

Don Julio Fournier Cuadros, "Independiente".

Don Luis H. (Hernando) de Larramendi, "Tradicionalista".

Don Joaquin de Vilallonga y Cárcer, "Renovación Española" (183).

Així, doncs, inicialment, es constituïren dues candidatures de dreta i extrema dreta: El "Front Català d'Ordre" i el "Front Popular de Dretes". Però la dinàmica política general féu que aquestes dues candidatures, finalment, es fusionessin. Les pressions per aquesta unió foren nombroses. Així, com que el "Centro Moral Gerundense" afavoria la candidatura del Front Popular de Dretes i trencava la unitat de les dretes, un bon grapat de socis feren pública la seva baixa de l'esmentat Centre (José Freixes, pbro.; Emilio Comadira; Juan Llauro, pbro.; José Llaona; L. Arbat; Emilio Busquets; A. Comes; E. Mirambell; Francisco Babot; José Canals; Juan Playá; Rafael Martí; E. Perramón; Santiago Ribes; Pedro Petit; José Cutiller; i Agustín Gifre) (184). A causa d'aquesta, i altres pressions, l'escissió de les dretes va ser solventada. Innegablement, la intervenció de la jerarquia eclesiàstica va ser definitiva:

"(...) El candidato de Derecha de Cataluña (Renovación Española) por Gerona, D. Joaquin de Vilallonga, conde de S. Miguel de Castellar, así como el candidato independiente, D. Julio Fournier Cuadros, accediendo exclusivamente a altísimas indicaciones de autoridad que ningún católico debe desobedecer,.. han accedido a retirar su nombre de la candidatura del "Front Popular de Dretes".(...) De esta forma queda una sola candidatura de orden por la provincia de Gerona, y Derecha de Cataluña la apoyará con todo entusiasmo.." (185).

Efectivament, es constituí una única candidatura de dretes. Augmentà la presència de la Lliga amb la incorporació de Joan Estelrich; i el vell cacic Julio Fournier fou reemplaçat per Jaume Busquets.

Les eleccions del 16 de febrer van ser guanyades, a la circumscripció de Girona, pel Front d'Esquerres. A la ciutat de Girona els resultats foren molt equilibrats, a desgrat d'emportar-se també la majoria el Front d'Esquerres (esquerres, 50,9%, i 49,1% les dretes) (186).

Els resultats electorals deceberen una vegada més les esperances del partits d'extrema dreta i de dreta. La decepció menà Derecha de Cataluña a retreure velles discrepàncies, i a fer pronòstics tràgics:

"Han pasado los días de lucha electoral. Ya está definida la batalla. La bandera llamada de las derechas (?) ha sido arrollada y en su consecuencia el Gobierno de España está en manos de las izquierdas.

(...) Nosotros tenemos mucho por decir y hoy mismo cantaríamos unas cuantas verdades de haber sido favorable la lucha. La derrota, que en esta provincia teníamos por descontada, nos induce a ser cautos... (...)

Por parte de los dirigentes de la Lliga Catalana ha habido lo que no podía faltar: habilidad en llevar a los partidos de Acción Popular y Tradicionalistas a su campo, y astucia para lograr su objetivo que no era otro que obtener los dos puestos de minoría para los señores Estelrich y Badía.

En los directivos de Acción Popular ha habido ineptitud completa y candidez asombrosa. (...) Teníamos nosotros criterios formado sobre la realidad de las fuerzas de izquierda en esta provincia y dijimos a todos a tiempo oportuno que no era posible conseguir las mayorías aunque se formara una sola candidatura de los partidos de orden.

Menos aún podía pensarse en el triunfo, cuando se formó una candidatura completamente hipócrita, pues de ella se excluía un grupo político en la actualidad, con el Tradicionalista, el más definido en materia religiosa, y españolista: Renovación Española (...)

Unánimemente se daba por indiscutible que el primer puesto de las minorías, ..., había de ser para el Sr. Ayats, y se ha visto con dolor para toda la gente católica y patriota, como ese benemérito paladín se ha quedado sin acta. (...) Se ha cometido la injusticia de rechazar a Renovación Española, ..En fin: se han cometido tantos pecados que era temeridad pensar que la Providencia había de bendecir el "Front Català d'Ordre".

Hemos pasado el momento decisivo; ahora hay que esperar los días negros del sacrificio. Que no faltarán. (...)"(187).

El Norte, amb aquest caire crispat, radicalitzat, continuà publicant-se fins el 23 de juny. Després, la dialèctica de les urnes i els raonaments deixà pas a la cruenta absurditat de les armes.

2.2.- Del fracàs de la rebel·lió a la constitució del Front Popular.

El diari gironí L'Autonomista deixà de publicar-se, dissortadament, des del dia 4 d'octubre fins el dia 10, o sigui, durant els dies àlgids de la revolta. D'altra banda, en tornar a sortir al carrer ho féu sota censura militar, per tant amb evidents limitacions informatives.

En reparèixer, L'Autonomista es queixava de les acusacions que contra M. Santaló, J. Mascort, J. de Camps i Arboix, i P. Cerezo havia llançat Diari de Girona, considerant-ho una autèntica campanya de delació. I, en aquest sentit, recordava al periòdic de la Lliga la noble actitud de Joan Maragall en circumstàncies similars (188).

D'altra banda, el diari reflecteix la repressió consegüent als fets del 6 d'octubre. Així, dóna compte d'haver-se trobat un arsenal d'armes a l'Ajuntament de Palafrugell. I de les successives detencions: Coll i Llach, ex-Comissari General d'Ordre Públic; Miquel Santaló, a casa seva; Salvador Artigó i Trunyó, a Puigcerdà; vuit persones a Cadaqués; set a Roses; tres a Cistella; ... (189). A finals d'octubre hi havia una llista de 295 detinguts a disposició de la Comandància Militar. El nou Comissari d'Ordre Públic era el tinent-coronel Jesús Masià (190).

A partir de finals de gener de 1935 el diari informa d'un seguit de Consells de Guerra. El primer fou el del diputat a Corts Miquel Santaló, que tingué lloc a Barcelona el 26 de gener. L'advocat defensor fou Eusebi Isern Dalmau, i la sentència va ser absolutòria (191).

El dilluns 28 de gener eren jutjats a Girona Josep Meras Ralló i 6 paisans més, tots de Begur. Entre els testimonis favorables als encausats declarà Mn. Jaume Planas Caselles, sacerdot i mestre nacional. El 6 de febrer, foren dos els consells de guerra celebrats: un contra l'ex-cap de policia Joan

Josep Gómez Serrano, i els ex-policies Angel Martínez Sureda, Joan Carreres Font, i Maties de Inés Campos; el segon, contra 6 persones de Sant Aniol de Finestres. El 12 de febrer, nou Consell, contra Pelegrí Serrat i Estruch, Angel Blanch, i Miquel Bassols, President, Secretari i afiliat, respectivament, del BOC d'Olot. M. Bassols fou absolt; A. Blanch, condemnat a sis mesos i Pelegrí Serrat, a dos anys i quatre mesos. El dia 20 de febrer, dos nous consells de guerra; un contra els veïns de Bonmatí F. Marco (condemnat), i A. Puntí, E. Grabulosa, P. Martí, i F. Fornés (absolts); i el segon, contra Pere Cerezo i els germans García Vigneraux, de Girona; Pere Cerezo va ser condemnat. Novament el 7 de març se celebrà a Girona consell de guerra, ara contra els veïns d'Amer, Emili M. Buenaventura, M. Campasol, J. Vila, F. Boada, M. Trafach, P. Guitart, i J. Collell (absolts). El 15 de març, consell de guerra contra R. Cases, i Francesc Goday, per insults a les forces públiques. El 1r. d'abril, contra Sixt Serra Roca, d'Anglès (192).

Entretant, però, el govern Lerroux havia sofert una crisi i malgrat formar nou govern, quedava reforçada la presència de la CEDA, amb 5 ministres, entre els quals el mateix Gil Robles, com a ministre de la Guerra (7 de maig). Serà durant aquest govern que les dretes intentaran comprometre i acusar Azaña, i que començarà a conformar-se el Front Popular.

Els consells de guerra a Girona es fan més espaiats i comencen a abundar les notícies d'alliberaments. Així, Laureà Dalmau Pla aconseguix la llibertat provisional; i Josep Puig Pujades, la llibertat atenuada. En canvi, el 15 de juliol són jutjats en consell de guerra els veïns d'Olot, Ramon Aubert, Joan Garganta, Ramon Moret, Josep Canal, i Ramon Calm (absolts). Uns dies més tard era sobresegut el procés de Víctor Auguet Farró; i Lluís Bota Villà obtenia la llibertat (193).

Cal dir que la vida política a Girona havia quedat molt paralitzada després dels fets d'octubre. Hi ha com una mena d'estaborniment i estupor després del fracàs de la revolta. I no és fins el darrer trimestre del 1935 que els partits d'es-

guerra tornen a emprendre amb normalitat la seva activitat. La represa és molt lenta, i entorpidida, òbviament, per les mesures repressives del govern (estat de guerra, censura...). La vida pública ha estat polaritzada entorn de les conseqüències dels fets d'octubre, amb el degoteig dels consells de guerra.

Inicialment són molt pocs, i encara mutilats per la censura, els articles polítics d'interès; esmentem "Hispanisme-República: rectificació del secular Estat espanyol" de J. Mª Corredor, o "Hegel i l'omnipotència de l'Estat", també de J. Mª Corredor (194).

A finals de gener del 1935 es constituí a Girona el partit "Esquerra Republicana Nacional", afí a Manuel Azaña; n'eren Vice-President i Secretari, respectivament, Albert Balari, i Paulí Casanoves (195).

D'altra banda, la CEDA intentà, sense gaire èxit, implantar-se a Girona. Així, disputà el càrrec de Delegat de Treball a Girona a Joan Mujal, del Partit Radical, tot recolzant Antoni d'Espona (196). Els dies 9 i 10 de març Gil Robles féu visites i discursos a Banyoles, Figueres i Girona; cal dir que el 10 de març, al matí, de retorn de Figueres, prop de Bàscara, 15 cotxes de la comitiva del líder dretà resultaren amb les rodes rebentades a causa de les xinxetes posades a la carretera. A les 11 del matí tingué lloc un míting al Teatre Albéniz, ple de gom a gom, "amics d'Ayats" i curiosos, segons L'Autonomista.

Ans de parlar Gil Robles, ho féu el Sr. Hosta, "va parlar com tots els feixistes, afalagant les classes mitges i proletàries, com Mussolini i Hitler..." El diari republicà gironí considera aquests actes abusius, donat que, en estar suspeses les garanties constitucionals, no poden ser replicats per les altres formacions polítiques. Altres actes celebrats per la CEDA a les comarques, segons L'Autonomista foren un fracàs; concretament a Sant Feliu de Pallarols (197).

Com a rerafons hi havia l'agreujament del problema econòmic que es reflectia, sobretot, en l'augment de l'atur. Segons una informació publicada per L'Autonomista el gener del 1935 hi havia 711.184 obrers en atur (86.087 més que el gener del 34), el febrer eren 689.635 (80.890 més que l'any anterior), i el març 704.482 (amb un augment de 37.854) (198).

Cap a finals del govern de Lerroux, quan ja havia quallat força la unitat dels partits d'esquerres, els representants d'una àmplia sèrie de partits gironins escriuen al Conseller de Governació de la Generalitat contra la proposta de crear "el carnet electoral"; concretament, signaren l'escrit Llorenç Busquets, per Esquerra Republicana de Catalunya; Lluís Franquesa, per Acció Catalana Republicana; Ciprià Jordà, per Unió Socialista de Catalunya; i Albert Balari, per Esquerra Republicana Nacional. És tot un símptoma de la creixent convergència dels partits d'esquerra cap a la formació d'un Front Únic (199).

Poc més tard, el govern Lerroux entrava en crisi. I es constituïa el govern Chapaprieta (29 d'octubre, 1935). Comença a haver-hi una refeta de l'activitat dels partits d'esquerra i una major agressivitat en els seus plantejaments. En certa manera, l'haver sofert persecució pels fets d'octubre, comença a esdevenir un arma política. La sensació d'interinitat del govern i de la situació política arriba a ser general. És lògic que s'anés revifant l'ànim dels sectors esquerrans. No deixa de ser significatiu el fet de publicar articles signats explícitament a la presó, per exemple de Lluís Bota, o de J. Puig Pujades. També assenyalen tot aquest nou clima els articles

tramesos des de Perpinyà per M. Jordi Frigola, amb títols com "Esquerrisme . Una mena de 'democràcia' oposada als anhels populars", etc., (200). En anar avançant l'any els articles es fan cada cop més incisius i amb programes més concrets: contra la censura de premsa, a favor del trasllat dels condemnats de la presó de Pamplona a Girona, ... Amb tot, la censura continuava mutilant els articles (201).

A partir del 13 de desembre, amb la formació del govern de Portela Valladares, es veu clar que es va cap a noves eleccions. El clima, doncs, és netament electoral. S'aixeca immediatament l'estat d'alarma i la prèvia censura de premsa (13 de desembre). I s'enllesteixen les darreres causes pels fets d'octubre: Joaquim de Camps i Arboix aconsegueix la llibertat provisional; i se celebren consells de guerra pels fets ocorreguts a l'edifici del Govern Civil de Girona, amb el processament de J. Puig i Pujades, F. Martín, Amadeu Torrents, Eudald Manso, Jaume París, Josep Rodríguez, Josep Gilabert, Felip Grau, Victor Auguet i Lluís Bota, condemnats amb dures sentències; també s'instruï la causa contra Martí Jordi Frigola i quaranta republicans més de Palafrugell; i finalment l'últim consell de guerra pels successos d'octubre a la Bisbal amb sentència absolutòria per a tots els processats (202).

Els mítings es multipliquen. Miquel Santaló parlà a Blanes, i a Torroella de Montgrí, i Josep Mascort a Olot (203). Els articles de premsa són molt directes i presagien clarament la dura pugna electoral: "El jefe: Feixisme camuflat", per J. Mª Corredor; "Quinze mesos de dictadura" per Pere Cerezo, ..., (204). Un dels grans motius de la campanya electoral serà precisament, la reivindicació de l'amnistia per als empresonats pels fets d'octubre. Per això, tot el referent a la repressió subsegüents als esmentats fets és magnificat. Així, amb motiu de la mort de Josep Canós, republicà i alcalde popular de Santa Coloma de Farners, se celebren a la vila una sèrie d'homenatges organitzats pels companys de captiveri Salvador Serra, Tomàs Hortal, Manuel Roqueta, Francesc Mas, Joan Cufí, Antoni Planes, Joan

Palau, Angel Busquets, Domènec Noguer, i per una delegació de Banyoles presidida per l'Alcalde, Jaume Masó. Com també L'Autonomista comenta la condemna de 8 anys de presó que a Tarragona es dictà contra Lluís Prunés, ex-Comissari de la Generalitat a Girona (205). I ja a les envistes del dia de les votacions, L'Autonomista publica un manifesta als electors signat per tots els empresonats gironins:

"Voteu la candidatura del Front Popular d'Esquerres de Catalunya, que representa l'amnistia de tots els presos polítics i socials que en el fons de les llòbregues presons esperen la sagrada llibertat. Presó de Girona, febrer de 1936.

Agustí Riera Gironès, d'Amer; Jaume Pei Serramitjana, de Cornellà de Terri; Josep Puig Pujades, de Figueres; Pere Cerezo Hernáez, Amadeo Torrents Gómez, Francesc Martín Embodes, Felip Grau Batlle, Josep Gelabert Moreno, Jaume París Rutllant, Josep Rodríguez Díaz, Eudald Manso Esquerrà, de Girona; Pelegrí Serrats Estruc, d'Olot; Pere Cuscó Domingo, Moisés Forgues Costa, Joan Delàs Pou, de Palafrugell; Francesc Godai Torres, de Palamós; Joan Ramon Masmiquel, Josep Febrer Hosta, de Sant Hilari Sacalm; Pere Vicens Casellas, Miquel Payet Redresa, Martí Massó Comas, Josep Vilardell Hereu, Francesc Mas Sureda, Celestí Ferrer Casamort, Damàs Brugera Barrera, Felip Massó Capdeferro, Josep Pericai Colomer, Joan Pagès Barceló, Manuel Serra Ferrer, Joaquim Bret Català, Genís Serrats Figueres, Josep Costa Cels, de Torroella de Montgrí."(206).

En efecte, el 7 de gener del 1936, Alcalà Zamora havia dissolt les Corts i convocat eleccions per al 16 de febrer. Amb més o menys dificultats s'anà de seguida cap a la formació de dos blocs enfrontats diametralment. D'una banda, el Front Popular, que a Catalunya assumí el nom de Front Popular d'Esquerres. D'altra banda, les dretes, malgrat dissensions internes, també formaren una única coalició. La participació del Partit Republicà Radical en aquest bloc de dretes provocà noves baixes al partit, com la de Joan Mujal, a Girona.

La campanya electoral fou molt agressiva, i fins a cert punt presagiva l'enfrontament armat d'uns mesos més tard. Un requadre de propaganda de L'Autonomista deia:

"L'Església posant-se al costat dels rics, separa als homes i estableix la guerra civil.(...)" (207).

A Girona els resultats electorals donaren la victòria al Front d'Esquerres. Havien votat 143.539 persones, un 71% del cens. La candidatura d'esquerres recollí entre un màxim de 82.497 vots (Martí Esteve) i un mínim de 81.598 vots (Joan Casanellas), mentre la candidatura de dretes aconseguí 60.719 de màxima (Joan Estelrich) i 59.302 de mínima (L.H. Larramendi) (208).

Segons L'Autonomista els resultats electorals significaven "La República reconquistada. L'Amistia, l'Estatut i la Democràcia han triomfat per la voluntat del poble"(209). Sigui com sigui, el 19 de febrer del 1936 es constituïa el nou govern Azaña.

Cal dir que, durant aquests mesos que hem analitzat, a la ciutat de Girona es plantejaren tres problemes ciutadans que només anunciem. D'una banda, la creació de la Central Lletera Municipal provocà malestar amb els lleters de les masies properes a la ciutat, i més concretament amb els pagesos de la vall de Sant Daniel. Un segon contenciós és el referent a la propietat municipal del cementiri, en estar enclavat en territori del terme de Sant Daniel. I el darrer problema -que s'allargà molts mesos- fa referència a la tributació dels transports públics, considerada excessiva (210).

En un altre àmbit, el cultural, podem destacar dos aspectes. El primer seria l'adjudicació de l'explotació del Teatre Municipal de Girona, tema que originà certa controvèrsia. En tot cas, l'empresa concessionària del Teatre Municipal fou la de Tomàs Sobrequés, professor de música a l'Escola Normal (211).

Un segon capítol el constitueixen les morts d'intel·lectuals o polítics relacionats directament, per ser-ne fills o en raó de llarga permanència, amb Girona. En aquest sentit cal esmentar: Joaquim Codina, de la Sellera, metge, botànic i excursionista, vell amic del desaparegut professor de la Normal Calixte Noguera; Lluís de Puig, farmacèutic i ex-alcalde de Girona en el primer consistori de la Dictadura; Rafael Masó

Valentí, arquitecte; Carles Jordà, promotor d'iniciatives educatives; i, finalment, Manuel Cazorro, professor que havia estat a l'Institut de Girona.

En acabar l'any, Carles Rahola feia el balanç d'aquestes pèrdues:

"(...) L'Any que s'en va ens deixa als gironins el record enyoradís de tres homes que estimaren Girona i treballaren amb fe per a fer-la més gran i més culta. L'un fou l'arquitecte Rafael Masó, poeta i arqueòleg,...L'altre fou Carles Jordà, amb el qual -i amb el mateix Masó- havíem tingut l'honor de col.laborar, en temps de la gloriosa Mancomunitat de Catalunya, en un projecte d'Escola Tècnica...I el tercer fou el Dr. Manuel Cazorro. (...)" (212).

Quant a l'ensenyament descobrim sense dificultat com se compassa als fets político-socials.

I així, podem distingir dues etapes durant aquest període. Una primera etapa, clarament sota l'estupor i la incertesa provocats pel fracàs de la revolta del 6 d'octubre, no ofereix gaire interès -tret de la constatació mateixa d'aquesta manca de notícies i d'articles de fons, òbviament correlacionable amb la situació general-. Les notícies sobre l'ensenyament són bàsicament de caire administratiu. Amb tot, ens permetem comprovar com hi ha una política educativa regressiva i un enfortiment de l'escola privada.

L'Autonomista insistirà en l'obra portada endavant en el camp de l'ensenyament per l'Ajuntament de majoria d'Esquerra Republicana:

"(...) La nostra ciutat té un cens aproximat de 3.600 infants, dels quals cal descomptar uns 600 que no arriben a l'edat mínima exigida per a assistir a l'escola. La meitat dels restants sempre han rebut ensenyament a les escoles confessionals. Resten, per tant, 1.500 nens, l'educació dels quals és un deure de l'Estat i de l'Ajuntament facilitar-la.

Abans de l'any 1931, les escoles nacionals de la ciutat de Girona era a totes vistes insuficients. El Grup Bruguera per a nens, i les escoles de donya Carme Auguet per a nenes, eren les úniques graduades

de la ciutat que pertanyien a l'Estat. Hi havia a més, dues escoles unitàries per a nenes i dues altres per a nens. Com ja hem indicat anteriorment, aquests locals, igual que els catorze mestres que les regentaven, eren insuficients per donar amb efectivitat ensenyament als 1500 nens que no estudiaven o no podien acudir a les escoles confessionals. A la pràctica resultava que hi havia molts nens i nenes que no rebien l'ensenyament més elemental. (...) Els catorze mestres d'abans han augmentat fins a trenta-sis. Els locals per a nens s'han vist també augmentats amb el magnífic grup "Ignasi Iglésies" i amb una altra graduada al carrer de la Rutlla. Les unitàries ja existents, s'ha millorat i al Pont Major se n'hi ha creat una de nova. Les nenes tenen avui, ultra les escoles de donya Carme Auguet, millorades, dos altres magnífics casals: el Grup Ramon Turró i el de recent inauguració, Enric Prat de la Riba.(...)" (213).

En aquesta mateixa línia, hom parla amb elogi de la tasca educativa que portava a terme el Grup Ignasi Iglésies, dirigit per Silvestre Santaló. Comenta, el diari, que les diverses aules del Grup Escolar eren dedicades a prestigiosos mestres, i que hi havia un arxiu amb dades sobre la vida i l'obra dels esmentats mestres; concretament, reproduïx una nota de Josep Robau Botet sobre el mestre Josep Vilaret i Vila (1839-1901). També existia una societat d'"Amics del Grup I. Iglésies", bàsicament formada pels pares dels alumnes (214),

Les colònies Escolars de Girona continuaran realitzant-se, sota l'administració directa de l'Ajuntament, ja des de l'any anterior, i organitzades per una Comissió composta per membres de la secció de Cultura del Consistori i representants dels diaris locals. Tenien lloc a Sant Antoni de Calonge. ("Colònies escolars", 18 de juny) (215).

Certament, durant aquest període hi ha una disminució en la creació de noves aules públiques (216). Amb tot, els diaris gironins, i molt especialment Diari de Girona, donaran el màxim relleu a la construcció de noves escoles. Sense afany de ser exhaustius, recollim aquestes informacions: concessió d'una subvenció de 20.000 ₧ a l'Ajuntament d'Aiguaviva per la construc-

ció d'escoles unitàries de nens i nenes; creació d'aules a Susqueda, Sant Martí Sacalm, i els Límits; creació definitiva a Palamós de 3 seccions de nens i 4 de nenes de les 6 que havien estat programades per a cada sexe; a Santa Coloma de Farners, creació definitiva de 2 seccions de nenes, de les 3 previstes; creació provisional de dues unitàries a Campdevàrol, i aprovació del projecte de l'arquitecte Josep Riera, i concessió de 12.000 ₧ de subvenció; construcció de dues aules unitàries (nens i nenes) a Selva de Mar; creació provisional d'una escola mixta, amb mestres, a Campelles (La Bagell); unitàries de nens a Castell d'Aro (Fanals); una aula de pàrvuls a Palafrugell; unitària de nens a Sant Esteve de Bas; aprovació projecte de l'arquitecte Isidre Bosch Bataller per a escoles unitàries (nens i nenes) a Pont de Molins, i concessió de 20.000 ₧ de subvenció; aprovació escoles unitàries Palau; construcció de tres aules unitàries a Palau-Tordera, i subvenció de 39.000 ₧; aprovació projecte escoles de Peratallada i concessió subvenció de 10.000 ₧; aprovació del projecte d'escoles graduades de nens i nenes de Sant Feliu de Guíxols; creació definitiva de l'escola de pàrvuls de Cassà de la Selva; aixecament de plànols dels terrenys on cal construir dues escoles graduades de Calonge, i concessió de 84.000 ₧ de subvenció; construcció de nova escola de nens a Peralada, segons projecte d'Isidre Bosch, i subvenció de 10.000 ₧; aprovació projecte de l'arquitecte Enric Mora Bosch d'escoles graduades (3 seccions nens i 3 nenes) amb inclusió de dues aules de treballs manuals i biblioteca, per a construir a Breda, i concessió de 128.000 ₧ de subvenció; aprovació del projecte d'Isidre Bosc d'escola per a Viladamat, amb dues unitàries i vivendes pels mestres, i concessió de 26.000 ₧ de subvenció; abonament de 13.000 ₧ de subvenció (segona partida) a l'Ajuntament de Les Preses per a construcció de les escoles; subhasta de la construcció del nou Grup Escolar "Vilaret" de Cassà de la Selva (217).

Durant aquest any 1935 tingué lloc, a més, la inauguració del Grup Escolar de Ripoll, segons el projecte de R. Duran i Reynals, aprovat l'any 1930. I de les escoles graduades

de nens d'Amer, projecte de l'Arquitecte Josep Esteve, amb assistència de Narcís de Carreras com a delegat del Conseller de Cultura de la Generalitat, Lluís Duran i Ventosa (218).

D'altra banda, constatem un revifament de l'escola privada. Consta així, la concessió de permís per obrir escoles privades a Joaquim Prats, de nens, a Begur; a Dolors Olivé (o Oliveres), de nenes, a Olot; i a Josep Badoni, a Arbúcies. L'autorització de la Mútua Escolar Sant Daniel, presidida per Josep M. Sabater. L'obertura, a càrrec de la Mútua Escolar Masmitjà, presidida per Josep M. Vilahur, d'una escola de nens a Lloret de Mar, sota la direcció d'Albert Batlle i Nicolau, i d'una altra de nenes a Girona, sota la direcció de M. dels Dolors Pericay, Assumpció Bruguera i Ramona Areter. També la Mútua Escolar Gironina, presidida per Joaquim Roquet-Xalmar, sol.licita obrir una escola a la ciutat. A la Bisbal es concedeix crear una escola de nens i una de nenes, a Enric Canada Cros, president del Foment Catòlic; i a Torroella de Montgrí, creació d'una escola, sol.licitada per Francesc Malagelada, president de la Mútua Escolar "La Bañolense". Aquestes tres darreres concessions (Girona, La Bisbal, i Torroella de Montgrí) són, en realitat, d'escoles que depenen de l'Acció Catòlica. Es concedeix, encara, una ampliació a l'escola de la Mútua de Pares de Família d'Olot, de nenes, amb la incorporació de les mestresses titulars Ferranda Dou i Mas de Xexàs, Maria Casellon, i Vicenta Julià. I obertura d'escola de nens a Sant Joan de les Abadesses, a càrrec de Ramon Vidal i Pietx; i de nens a Sant Jaume de Llierca, sota la direcció de Maria Llobet i Parera. També es crearen les escoles del pòsti marítim de Roses, dirigida per Lluís Johé, i del de Llançà, regida per Miquel Morro.

Altres notícies fan referència a canvis de directors: per exemple, Josep Noguera, president de la Mútua Baldiri Reixach sol.licita canviar el director de l'escola que l'esmentada Mútua té a Celrà; o la substitució de Joaquin Ruiz Vicent de la presidència de la Mútua Escolar Galiana, per Alfons Hosta Bellpuig (afiliat a "Renovación Española")(219).

Tota una altra història és la sol·licitud presentada per Estanislau Aragó i Rosa Lluna per a la creació d'una escola de nens i nenes a S'Agaró. Aquesta escola de S'Agaró té unes connotacions que potser val la pena de subratllar. Va ser dirigida per Narcís Masó.

"(...) Es tracta, segons hom ens ha dit, d'instal·lar en un dels més espaiosos edificis de S'Agaró un pensionat de primer ordre, limitat a un màxim de cinquanta alumnes, amb un professorat nombrós i competent, sota la direcció d'un dels prestigiosos pedagogs de la nostra terra. L'objectiu principal de l'esmentada escola sembla que serà, com fan les seves similars de l'estranger, tenir cura per damunt de tot de la formació moral del caràcter dels alumnes que li siguin confiats. Per això els grups amb què treballarà cada professor no passaran de set o vuit deixebles, els quals en plena natura, al laboratori, a la biblioteca, o entorn d'una mteixa taula de treball, podran aprofundir les matèries d'estudi dins un ambient de familiaritat i germanor que permetrà de conèixer a fons els interessos i tendències especials de cada alumne i guiar-los degudament.(...)

L'escola que funcionarà d'acord amb els més acreditats mètodes d'ensenyament actuals, dedicarà també una especial activitat al coneixement de llengües diverses, a la pràctica de nombrosos treballs manuals (fusteria, manyeria, impremta, relligat, jardineria, modelat, etc.) per al desenvolupament de l'enginy i l'esforç, i una intensa vida cultural dins les hores de relació social (conferències, concerts, lectures, projeccions, representacions, etc.) que diàriament hi haurà establertes, a fi d'assegurar que els alumnes, en acabar la seva total estada a l'internat, surtin amb una formació personal sòlida, una vida interior rica i una inclinació a l'activitat i al treball decidida. (...)" (220).

Era, doncs, una escola privada que s'allunyava absolutament de la tipologia normal de les escoles privades de les comarques gironines, de caràcter o bé confessional (congregacionistes) o bé privada particular "mercantilista". Com també s'allunyava de l'escola pública gironina. És ben bé un transplantament de les escoles d'assaig avançades, en certs aspectes pedagògics, però elitistes i amb un rerafons ideològic conservador (recordem que Estanislau Aragó era dirigent, a Girona

de la Lliga).

En canvi, i en contrast amb la relativa manca d'articles sobre política educativa d'aquesta etapa, abunden els escrits incitant a recolzar l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana: "Per què cal ésser de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana", per J. Mª Soler i Janer; "Per què cal ésser de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana", per Manuel Valldeperes; "Prediquem amb l'exemple", per J. Mª Frances; "La més gran obra catalanesca", per Joan Bta. Roca i Caball; "El major baluard de la nostra cultura", per Octavi Saltor; "Un deure ineludible", per Josep Girona (221).

Aquesta insistència palesa que bona part de l'escola encara no havia assumit l'ensenyament en català. De fet, aquests articles defensen una escola en català que, algunes vegades, no s'identifica amb la xarxa escolar pública:

"(...) La paraula és inseparable del pensament. Per aclarir un pensament hem de poder disposar, d'una manera precisa, de la paraula que l'expressi. Si no dominem la llengua, el pensament s'escapa. (...) I l'escola de l'infant català ha d'ésser l'escola catalana. Una escola ampla, oberta a tots els aires, a totes les cultures del món. Però una escola on l'infant, primer que res, trobi el goig de guanyar-se la personalitat pròpia per a poder després comprendre la personalitat dels altres. (...)"

Potser encara més explícitament defensa aquesta postura Josep Parunella:

"Són ja molt llunyans els temps que l'escola catalana es distingia sobretot pel seu contingut ideològic. (...) Però l'escola catalana ha evolucionat, i sense perdre el seu ideari ha esdevingut escola d'avançada, escola sensible a tota mena d'innovacions pedagògiques. (...) I els mestres i els pares i la Protectora posen el seu màxim esforç perquè cada escola nostra esdevingui la millor escola del poble, la millor escola de districte. (...) Per això, i per a què arribi el dia en què cap localitat de Catalunya estigui mancada de la seva escola catalana, és pel que l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana fa insistent la seva demanda de nous socis,..."

En el mateix sentit es manifesta Alexandre Galí:

"(...) Però aquest desvetllament de consciència havia de tenir i tingué una dignificació més profunda. La consciència, quan es desvetlla junt amb allò que provoca el seu desvetllament, troba una altra cosa de més preu que és el sentiment de la pròpia personalitat:... Per això d'una manera fatal, com una conseqüència inevitable, els que per primera vegada es van sentir esperonats per una consciència pedagògica al nostre país, ensems que la ciència pedagògica, són dues coses que no poden anar deslli-gades, desvetllaren la consciència racial.(...)" (222).

Amb aquesta àmplia referència a la campanya de promoció de l'Associació Protectora entrem ja en l'etapa de desvetllament de l'activitat política dels partits d'esquerra i el seu paral·lel desvetllament de la polèmica escolar (a partir de l'octubre del 1935).

El mateix plantejament de l'escola catalana que suara hem exposat ja cal incloure'l en el marc d'aquest nou clima. Tanmateix, podem preguntar-nos quina incidència real tenia aquest plantejament sobre l'escola gironina. I la veritat és que ens sembla una campanya que no tenia gens present la realitat de les comarques gironines. No deixa de ser significatiu que aquests articles siguin signats per personalitats del món barceloní o mestres procedents de les minoritàries i poc representatives "escoles d'assaig"; ni un sol, dels articles, és signat per algun mestre gironí.

Les preocupacions reals dels mestres públics de Girona anaven en altres direccions. Són més punyents i directes. Es mouen en un altre context.

Marca la pauta, i enceta la reflexió sobre la situació de l'ensenyament després dels fets d'octubre, el jove mestre Dídac Tarradell, amb l'article "Ciutadans : Defensem l'Escola Nacional":

"(...) Quan hom parla de defensar quelcom és que aquest quelcom és víctima d'algun atac i, per conseqüent, corre perill.
És atacada l'escola nacional?
Nosaltres responem afirmativament. I la nostra

resposta no és baldera.

Des d'octubre del 1934 ençà la premsa de dretes ha menat una intensíssima campanya de propaganda -propaganda ultra-tendenciosa- contra ella. Els mestres i l'escola s'han vist fustigats enèrgicament, asprament. "El Debate", "ABC", "La Veu de Catalunya" -i altres- han publicat sengles articles amb el propòsit de desacreditar-la.

"ABC" del dia 11 de setembre sostenia que a les escoles de l'Estat s'ensenyava a la mainadeta "el odio de clase, el relajamiento moral más repugnante i las teorías más opuestas al orden social". (...)

És cert que alguns mestres foren empresonats arran dels esdeveniments d'octubre; però això no és suficient per a generalitzar. (...)

... La bandera moguda ha estat el perill marxista, ... El perill marxista ha estat la cobertora; el motiu vertader, els interessos dels col·legis religiosos. (...)

Nosaltres estem convençuts de què hi ha mestres socialistes i comunistes; però també d'una altra cosa: de què cap d'ells fa propaganda a l'escola a favor de les creences polítiques llurs. (...)

L'escola nacional necessita ajuda. És l'escola veritablement popular. A ella hi pot assistir -i hi assisteix- tothom. L'humil i el benestant troben dintre el seu recinte idèntica acollida. (...)" (223).

En termes similars s'expressa, un mes més tard,

Josep Mascort:

"(...) Cada dia es va perfilant més l'ofensiva de les dretes contra l'escola popular. Mireu que dir "que els mestres -així, generalitzant- realitzen una tasca dissolvent a l'escola!". Però si els mestres, en la seva immensa majoria s'han distingit sempre pel seu servilisme a ultrança a tot el que significava el caciquisme feudal i obscurantista del règim monàrquic, tan grat a les dretes! ... Ah! Però la República volgué dignificar-los: Mentre organitzava un pla que fos garantia d'una major formació professional, va iniciar el procés de la seva independència econòmica, que duu aparellada la independència moral. I naturalment, les dretes, ultrarevolucionàries en el sentit que elles apliquen el mot revolució -sinònim de destrucció-, que no perseguien altre objectiu, en assaltar el Poder, que desfer totalment l'obra nefasta del bienni, podien fer una excepció amb el Magisteri?. (...)

... Potser l'oblit, el menyspreu i la persecució de què se'ls vol fer objectes, els farà reaccionar. Per altra banda, trobo que semblant tracte és un premi excel·lent al servilisme, a la docilitat i a la submissió.

Però com que en definitiva l'atac va contra la cultu-

ra del poble, cal l'escalf de tots els ciutadans per tal de defensar l'Escola de l'Estat en aquesta ofensiva que se li prepara" (224).

En tot cas, la política educativa restrictiva i regressiva menada pels governs de dreta radicalitzava la postura dels mestres públics gironins més compromesos, amb la utilització d'un llenguatge clarament reivindicatiu, molt allunyat de les postures tímides i dòcils tradicionals. D'altra banda, però, aquesta nova situació decebia, i feia crítics, a alguns mestres respecte al paper de l'escola. Potser s'havia sobrevalorat. I els fets desmentien el que podem anomenar "optimisme pedagògic". És molt lúcida, en aquest sentit, la reflexió de Pau Guiu:

"El moment actual no és dels més afalagadors per a l'Escola. L'Escola podia ésser decisiva en el progrés moral dels pobles, i aquesta creença portà el problema de l'educació popular al primer pla de les preocupacions dels Governos (...)
I aquella fe cal reconèixer que minvà extraordinàriament (CENSURAT) i a no ésser per l'esforç i abnegació constants dels mestres, els quals tenim a l'Escola i el noi en un concepte social elevadíssim, l'Escola hauria sofert el més gran decaïment.
És que el món ha sofert una decepció envers l'Escola? Tal vegada sí. És possible que els homes responsables s'haguessin fet massa al·lusió (sic) amb relació al que l'Escola pugui donar de sí i en no veure's realitzada hagin sofert un desengany. (...) Tanmateix sóc plenament optimista quant al pervindre de l'Escola. Estic convençut de la seva imprescindible necessitat, del seu alt valor social... (...)
...Voldria que es mantingués íntegra tota la dignitat de l'Escola; que es tingués fe en ella, si no per a transformar per sí sola la societat, almenys per a contribuir amb la seva innegable influència a aquesta transformació, que no es rebaixés el concepte de la missió que ha de complir, i que es dotés dels mitjans i se la deixés en suficient llibertat de moviment per a complir el seu fi social de la manera més humana i altruista possible" (225).

En la defensa, doncs, d'aquesta escola pública, amb una alta missió social, s'aplegaran alguns mestres gironins. Sempre sota l'evocació dels capdavanters de la Institución Libre de Enseñanza: "Giner de los Ríos i la "Institución Lliure d'Ensenyança"", per J.Mª Corredor; "El gran fracassat" (Giner de los

Ríos) per Joan Clares, mestre de la Bisbal; o els nombrosos articles amb motiu de la mort de Luís Bello, com per exemple, "Un castellà catalanista", per Lluís Franquesa (226).

A més, hom presta atenció a les novetats pedagògiques i psicològiques que poden millorar l'ensenyament. En aquesta línia sobresurt la tasca divulgadora, i de recensió de llibres, d'Angel Dotor, amb recensió d'obres de C. Bühler, Constantí Muresame, Decroly i Hamaide; "La lectura silenciosa" de Gladys Lowe Anderson; "La educación de la escritura" de R. Dottrens (227). Amb més bona voluntat que no traça, Llorenç Masgrau Hortal escriu un article amb un títol molt prometedor, però que en realitat no és més que una defensa genèrica de l'escola activa; l'article l'intitula -amb impropietat, en vistes del contingut- "Marxisme pedagògic o escola activa (Al meu mestre Josep Barceló)"

"(...) A nosaltres, representants genuïns de l'escola activa ens toca l'acoflar aquesta rutina, aquesta generació que ja hauria d'haver-se jubilat per inservible, car ella no és que no vulgui, és que no pot eliminar-se la nova metodologia (sic).

Són fenòmens aquests que sembla com si tinguessin un origen cromàtic (sic).(...)

La nostra metodologia ha crescut sobre els fonaments de l'antiga; això és cert, però l'acceptem com una experiència que no cal deixar sense esguardar-la, però li hem fet l'autòpsia per a saber de quin mal patia.

És inadmissible l'acceptar tot sistema educatiu que vagi contra el lliure desenrotllament vital del noi; tot el que li negui el lliure desenvolupament de la seva vida és un mitjà...

(...) Atenguem a les exigències individuals amb tota l'extensió possible amb els nostres mètodes funcionals als quals ja no se'n poden dir snobistes. 'Non escolae sed vitae discimus'. Aquest aforisme sembla fet per a demostrar la necessitat de què els nostres mètodes siguin intuïtius. (...) Les nostres classes seran a l'aire lliure sempre i quan sia possible.(...)

Fora, doncs, els mètodes didàctics que no respecten a cada individu per sí mateix. Fora els horaris, que tampoc responen a les exigències dels infants; fora els programes escolars, que també adoleixen del mateix mal.(...)(228).

Certament, no sabríem on descobrir la referència al "marxisme pedagògic", tret que Llorenç Masgrau l'identifiqués amb l'escola tradicional, autoritària i rígida.

Molt més interessant, en canvi, és la crònica sobre la setmana pedagògica organitzada per la Universitat Obrera de París i la I.T.E. (Internacional de Treballadors de l'Ensenyament), amb la intervenció del professor de la Sorbona H. Wallon. Bàsicament fa referència a l'escola única:

"(...) El Dr. Wallon habló de la escuela única y de la segunda enseñanza en los países liberales y fascistas. (...)

Empezó Wallon fijando el sentido de la "escuela única". Por tal entendemos, dijo, aquella escuela que hace posible que todos los niños de un país tengan la misma educación. Hay dos grandes razones en favor de la escuela única: una de ellas nos la proporciona el mismo interés de la cultura; la otra, el interés de los mismos niños;... (...)

En la actualidad hay pues oposición entre enseñanza secundaria y enseñanza primaria -enseñanza burguesa y proletaria, respectivamente-. Se quiso superar esta oposición y se pensó en establecer la Escuela Única. (...)

(...) El verdadero obstáculo de la realización de la escuela única está en la estructura de la sociedad de hoy.(...)

De todo ello, concluye Wallon, se desprende que la relación entre estructura social y la organización escolar es estrecha, íntima. No podremos, pues, pensar en realizar nuestra escuela sin luchar para alcanzar antes el régimen social que la haga posible. (...)" (229).

Retornant, per últim, al tema de la llengua a l'escola, cal dir que l'ensenyament en català era una aspiració encara incomplida malgrat el decret de M. Domingo. Era, precisament, aquest incompliment el que donava força a l'Associació protectora per a sol·licitant l'ajuda dels catalans, car:

"(...) Avui, malgrat la República, cal encara que sigui la iniciativa privada la que supleixi tanta deficiència. I una d'elles és la que fa referència a l'ensenyament en llengua materna.

Pedagògicament està demostrat que per a què les ensenyances esdevinguin profitoses és necessari que l'infant sigui ensenyat en la seva pròpia llengua. Així ho entengué Marcel·lí Domingo quan es féu càrrec de la cartera d'Instrucció Pública del Govern Provisional de la República,... Es compleix avui el decret? Malauradament podem afirmar que en molts llocs de Catalunya no hi ha arribat encara. (...)

Totes les orientacions polítiques i pedagògiques modernes tendeixen a respectar el dret de l'infant a ésser ensenyat en la seva llengua materna. No esmentarem en detall l'organització lingüística de la Unió de Repúbliques Soviètiques, la nova Rússia,... (...)

Txecoslovàquia, la jove república democràtica de l'Europa Central, ha marcat clarament el camí de l'ensenyament en llengua materna, no solament a les escoles, sinó a les escoles de l'Estat. (...)" (230).

Tot plegat, la política educativa regressiva, l'atac de què era objecte l'escola pública i la seva marginació, la decepció del magisteri després de les expectatives de canvi potser exagerades, la necessitat d'establir un nou sistema educatiu amb l'escola única, l'incompliment de l'ensenyament en català, tot plegat, esdevingué una arma de propaganda electoral el febrer del 1936. I, així no és gens estrany de trobar a L'Automista, a les vigílies de les eleccions del 16 de febrer, crides al magisteri per tal que votessin les candidatures del Front Popular, l'únic que podia corregir i assumir la frustració i les noves perspectives del magisteri públic. A Girona, a més, i novament, dos mestres (Miquel Santaló i Josep Mascort) formaven part de la candidatura del Front d'Esquerres (231).

Diguem, per acabar, que Cassià Costal mostrava una vegada més la seva admiració per l'obra filosòfica de J. Serra Hunter, tot recensionant el seu llibre Figures i Perspectives de la Història del Pensament. I, d'altra banda, comença a destacar com a científic Marcel Santaló (fill de Silvestre Santaló), pronunciant dues conferències als locals del GEIEG sobre "L'Univers estel.lar" i "Constel.lacions", respectivament (13 de gener, i 7 de febrer, 1936). (Diguem, encara, que uns mesos més tard, L'Autonomista publicarà un article, amb el títol "Un gironí distingit", on reproduïx de El Sol del 17 del mateix mes un elogiós comentari a la tasca de matemàtic de Lluís Santaló (233).

2.3.- Mestres o "obriers de l'escola".

El clima general de desencís que havíem detectat entre el magisteri gironí davant la política educativa del Govern, sobretot a partir de la constitució dels ministeris radicalcedistes, s'agreuja, òbviament, amb la situació involucionista de després dels fets d'octubre. I aquest clima propicia la radicalització de les actituds reivindicatives. Els nous capdavaners del magisteri públic gironí tenen una major consciència social, i una pràctica política i sindical més lliure i directa. I aquestes característiques generacionals es posaran en evidència durant aquest període.

De bon començament ens cal dir que el President Provincial de l'Associació, Vicens Puig, dimiteix del seu càrrec a causa del trasllat a Cardedeu. Les raons per les quals es trasllada, no les sabem; tanmateix ell mateix escriu, "dolorós ens fóra exposar-les. Cap relació tenen amb la vida social". En el comiat retreu als associats de no participar prou en la vida associativa, i als joves els seus atacs a l'Associació Nacional (234). La impaciència i les crítiques dels mestres joves eren patents.

Per a triar nou President van ser convocades eleccions. Resultà elegit Silvestre Santaló, però no acceptà el càrrec. Provisionalment es féu responsable de la direcció el Vice-President, Joan Vidal. En unes noves eleccions resultà elegit President Sixte Vilà (235).

Al començament de curs els Presidents de diversos Partits Judicials eren, respectivament, pel partit de Girona, Joan Vidal, de Banyoles; Figueres, Celestí Roigé, mestre de Borrassà; Olot, Eugeni Parache; Santa Coloma de Farners, Candi Domènech, mestre de Breda; i Puigcerdà, el mestre de Ripoll, Josep Illanes. El partit de la Bisbal es trobava amb presidència vacant. Val a dir que al llarg del curs hi hagué una pregona renovació dels càrrecs de govern. Així, a finals de desembre del 1934 es renovà la Junta del Partit de Girona, i restà constituïda de la següent manera: President del partit, Miquel Vidal; Vice-President, Joaquim Moreno; Tresorer, Albert Gomis; i Vocals,

Segismon Tibau , i Joan Pi. A finals de gener del 1935, Miquel Vidal dimitií, i passà a ser President del partit, Segismon Tibau. Durant el mes de febrer va constituir-se la nova Junta de Figueres: President, Narcís Coma, mestre de Perelada; Vice-President, Pius Guiralt, de Llançà; Secretari, Ramon Mestres, Peralada; Vice-Secretari, Emili Cantal, mestre de Vilamacolum; i Tresorer, Ricard Marcó, mestre de Figueres. Ricard Marcó, però, moria gairebé coincidint amb el seu nomenament, i era enterrat a Palamós.

Encara, a l'estiu es renovaren les Juntes de Santa Coloma de Farners i de la Bisbal. Al partit de la Bisbal quedà constituïda així, com a President, Lluís Esteva Cruañas, mestre de Begur; Vice-President, Narcís Clarà de Vilardell, de Palamós; i com a vocal, Esteve Masclans Gilvès, de Palafrugell. Respecte a Santa Coloma de Farners, només sabem que la Presidència fou ocupada per Adrià Vila, mestre de la Sellera, i antic col.laborador de Gerunda, i membre destacat de l'Associació de Mestres Catòlics.

Hi hagué, encara, altres canvis. Estem assabentats de què el desembre del 1935 presidia l'Associació pel partit de Figueres, Emili Cantal; i a Puigcerdà, Pere Piquer, mestre de Ribes.

No es pot negar, doncs, que durant aquests mesos es produí una gran transformació en el govern de l'Associació.

Cal dir que l'Associació de Mestres de Girona era l'agrupació professional més sòlida i que aplegava a una gran majoria dels mestres públics de la província. Els inscrits eren uns 500 mestres. Ens manca informació concreta dels partits judicials de Santa Coloma de Farners i d'Olot. Respecte als altres partits judicials tenim la següent informació:

<u>Partit de Girona:</u>	Associats en actiu:	121	
	Altres:	36	
	Total:	157;	i 3 més per correcció d'errors, o sigui:
	<u>Total:</u>	<u>160</u>	
<u>Partit de Figueres:</u>	Associats en actiu:	79	
	Altres:	7	
	<u>Total:</u>	<u>86</u>	

<u>Partit de la Bisbal:</u>	Associats en actiu:	83
	Altres:	24
	<u>Total:</u>	<u>107</u>

Partit de Puigcerdà:

	<u>Total:</u>	<u>37</u>

<u>Total partits de Girona, Figueres, la Bisbal, i Puigcerdà:</u>	<u>390</u>
dels quals eren associats en actiu:	323
(236)	

Ens sembla possible que alguns d'aquests associats estiguessin, contemporàniament, afiliats a alguna altra associació professional i més concretament a la FETE.

Al seu torn, també la Confederació Nacional de Mestres, el mes d'abril del 1935, renovà els càrrecs representatius a les diverses zones gironines: com a Sots-Delegat Provincial fou escollit Josep Cortina, mestre de Gualta; pel partit de Girona, Xavier Ciurana, de Celrà; per Olot, Dolors Coderch, mestre a la mateixa capital del partit; per Santa Coloma de Farners, Dolors Pujol, de Riudellots; per Figueres, Pere Causa, de Pau; per la Bisbal, Agustí Prat, mestre de Calella de Palafrugell; i per Puigcerdà, el mestre de Ripoll, Rafael Juli. Era Delegat Provincial, el polèmic mestre Joaquim Saurina (237).

Respecte al magisteri gironí el primer que hem d'assenyalar és la participació d'alguns mestres en els fets d'octubre. Sabem de la intervenció a Girona de Josep Mascort, i de J.Mª Corredor. El mestre-diputat Xavier Casademunt va ser detingut a Ribes de Freser. A la Bisbal tingué una notable participació el jove mestre i president local d'Esquerra Republicana, Josep Salip i Serdà. Estem assabentats, encara, de la detenció dels mestres Domènech, i García. També estigué empresonat M. Martí i Bofill (238). Diari de Girona recollia el rumor que s'obriria expedient al mestre d'Arbúcies. Més confusa és la situació de Joan Bagué i Ribot, del qual només sabem que el 8 de novembre del 1935 era reposat com a mestre

a Sant Esteve d'en Bas. I per últim, cal dir que el gener del 1935 s'imposà un correctiu "per abandonament de destí" a la mestressa de les Preses, Teresa Busquets i Jover, de Traver, correctiu aixecat el mes de març. Segurament, però, els mestres implicats en els fets d'octubre foren més (239).

En tot cas:

"El Inspector Jefe de Primera Enseñanza, Sr. Junquera, ha recibido un telegrama del Ministro de I.P. en el sentido de que a los Maestros detenidos con motivo de los últimos sucesos revolucionarios les sea retenido la mitad del sueldo, que deberá disfrutar el sustituto que nombre la Inspección" (240).

A finals de l'any 1934, som sabem, l'Associació Nacional de Mestre féu diverses gestions davant el nou Ministre d'Instrucció Pública, Joaquin Dualde, a favor dels mestres processats pels fets del 6 d'octubre, i esmenta concretament Domènech, Salip i García. De fet, ja el mes de maig, el Consell Provincial de Primera Ensenyança acorda reintegrar a Josep Salip a la seva plaça de mestre a la Bisbal (241).

A partir del mes de juny s'inicia una campanya de solidaritat amb els mestres empresonats pels fets d'octubre. La comissió de solidaritat la formaven Dídac Tarradell, Pius Guiralt, i J. Fàbregas. En el primer aniversari dels fets d'octubre, Dídac Tarradell reincideix en la crida a la solidaritat. Com hem dit, encara, el mes de novembre, i per acord del Consell Provincial mentre el Tribunal Suprem no dictamini sobre el cas, era reposat a l'escola de Sant Esteve d'En Bas, Joan Bagué i Ribot (242).

Altres conseqüències dels fets d'octubre en relació amb l'ensenyament va ser la suspensió de l'Estatut d'Autonomia. Per tant, el Consell Nacional de Primera Ensenyança fou dissolt, i tornà a crear-se el Consell Provincial (243). La política educativa del període és clarament involucionista i retornen les velles prevencions respecte a l'ensenyament a Catalunya.

A finals de novembre del 1934 es traslladen a Girona l'Inspector General de Primera Ensenyança, Sr. Antonio Ballesteros, i el Secretari Tècnic de la Direcció General, Lorenzo Luzuriaga. A la ciutat es reuniren amb la Junta d'Inspectors, amb la Secció Administrativa, amb el Consell Provincial, i amb el Claustre de l'Escola Normal. Posteriorment visitaren les escoles de diversos pobles, perquè:

"les interesaba conocer especialmente el estado de las escuelas en lo que hace referencia a la enseñanza de las lenguas catalana y castellana" (244).

El decreixement del ritme de creació de llocs escolars públics, la rigidesa de l'escalafó, i els interessos contraposats dels mestres dels diversos plans, agriren la convivència del magisteri. L'ingrés a l'escalafó de noves fornades de cursetistes i de mestres procedents del pla professional, amb les limitades possibilitats d'ascensos, provocaren fort malestar en amplis sectors. Els mestres de Girona es queixen d'arbitrarietats, de dificultats en els trasllats, de les discriminacions que comportava l'escalafó (245).

Celestí Roigé plantejarà el tema amb cert dramatismes. La situació era definida com un "Vendaval (que).. ha llevado también la desolación y desespero al Magisterio oficial...". I acusava el Ministeri d'Instrucció Pública d'improvisació. No només això, Sixte Vilà detectava una nova orientació més regressiva en la política del Govern en relació amb el magisteri públic (246).

Els mestres que se sentien més vivament perjudicats i postergats eren els de la 8ª categoria. El seu sou era només de 3.000 ₧ i les probabilitats d'ascendir molt remotes. No és gens estranys, per tant, que sigui d'entre aquest sector del magisteri d'on surtin les veus més radicals. Aplegava, a més, els grups de mestres més joves, les darreres promocions del pla 1914, ingressats al magisteri públic pel sistema de Cursets de selecció. Aquesta estratificació del magisteri,

amb les implícites diferències salarials, comportava també una certa fragmentació i divisió. Per això, els mestres de la Vuitena Categoria més conscients promogueren una Assemblea. La convocatòria tingué una resposta més aviat decebedora. En constatar la poca assistència, la manca d'entusiasme i il·lusió, i el poc esperit reivindicatiu davant una situació que els afectava tan directament, Dídac Tarradell -i amb ell, segurament, altres mestres joves- conclou que "Els Mestres són els principals culpables de llur situació". Els mestres de Girona s'han mogut en un marc migrat, i s'han acostumat a pidolar, quan el que cal és reivindicar (247).

L'exemple dels mestres de la Vuitena Categoria, amb la seva Assemblea reivindicativa, malgrat el poc èxit, incita els mestres interins a imitar-los, i a aplegar-se per a defensar, també, els seus interessos, encara més malparats. Aquesta és la crida que fa el mestre de Gallinés, J. Monells: "Unim-nos, mestres interins!". No sembla pas, tanmateix, que la convocatòria fos recollida (248).

Ja endevinem com l'atmosfera s'ha anat fent més tensa. La situació mena a un llarg debat sobre la necessitat d'una Associació Única, i forta, que porti endavant les reivindicacions dels mestres tots. És l'enyorança del Front Únic. Sembla haver-hi un acord general en què l'únic Ministre que realment va emprendre reformes profundes i significatives en l'ensenyament primari va ser Marcel·lí Domingo. En l'apreci a la seva tasca tots coincidien; una autèntica devoció envoltava la seva figura (cfr., per exemple, l'adhesió del magisteri gironí a "L'homenatge a Marcel·lí Domingo"). Celestí Roigé, doncs, posa sobre la taula el tema: tret de Marcel·lí Domingo, cap altre Ministre no ha fet autèntiques reformes a l'ensenyament primari. Tots s'han omplert la boca de promeses i de lloances vers els mestres; paraules i paraules; però sense fets. Ara el magisteri es troba en un moment important, i cal mantenir la unió, no disgregar-se en "capelletes". Cal una unió que

meni a l'Associació Única (250).

Aquest esdevé el tema d'actualitat. Els articles a favor de l'Associació Única són relativament abundants. Alguns concebien aquesta Associació Única com l'embrió d'un futur Sindicat Únic del Magisteri, con Narcís Coma. Altres, simplement, creien que l'Associació Única era la millor manera de defensar els interessos dels mestres i de l'escola primària, i que s'hi havia d'arribar a partir de l'enfortiment de l'Associació Nacional. Aquesta era la postura de J. Ferrer Carbonell, i del mestre de Figueres, C. Concustell. Altres, en canvi, la concebien com una agregació de les diverses associacions existents, o -com a mínim- en un acord sobre qüestions que afectaven a tots els mestres, com Joaquim Saurina (251).

El cert és que hi ha un esperit més crític i més definit políticament. El Magisteri Gironí no dubte a elogiar Josep Mascort perquè en el Congrés i en la discussió dels presupostos ha defensat una major aportació al capítol de l'ensenyament primari, per tal d'aconseguir un sou mínim per a tots els mestres de 4.000 ₧. Al seu torn, i al mateix número, el mestre de la Bisbal, Joan Clares, destaca que només cladien 25 milions per aconseguir aquest salari mínim de 4.000 ₧, i que si la proposta no reïx és únicament per la manca d'una posició ferma en els polítics i en el magisteri. La conclusió general la defineix el mestre d'Anglès, Adrià Vila, com a President de la Junta del partit de Santa Coloma; s'ha d'acabar l'hora de les lamentacions i les humiliacions; és l'hora de la lluita. En termes similars es manifesta J. Ferrer Carbonell en l'article "Lamentacions estèrils" (252).

Amb aquesta sensació s'enceta l'estiu. Els afers de l'ensenyament primari no anaven per bon camí. I els mestres gironins en tenien una consciència clara i cada cop més exigent. Al llarg de l'any 1935 es van anar succeint els Ministres d'Ins-

trucció Pública amb una freqüència insòlita, significativa, és clar, d'ineficàcia: J. Dualde, R. Prieto, J. Dualde novament, J.J. Rocha, i L. Bardaji. Cada cop el govern s'escorava més cap a la dreta.

La FETE, doncs, inicià tràmits per a reconstruir el Front Únic davant la degradació creixent de l'ensenyament primari. Però l'Associació Nacional no era gaire favorable a la proposta. A nivell gironí, en canvi, la postura de molts mestres era, fins i tot, més radical: no ja la constitució d'un Front Únic, sinó d'una Associació Única. Per això, J. Ferrer Carbonell blasma la postura de l'Associació Nacional, i es mostra absolutament partidari de constituir, com a mínim, aquest Front Únic (253).

A mitjan desembre es conforma un nou govern, presidit per Portela Valladares, i amb Manuel Becerra (radical dissident) com a Ministre d'Instrucció Pública. És un govern clarament de transició. A aquestes altures calia fer una valoració de l'any des de l'àmbit de l'escola pública. La valoració no podia ser altrament que negativa: "Mal any, certament, el passat". S'era molt lluny de l'eufòria dels inicis de la República: "Fou rioler i esperançador per nosaltres l'any 31 i d'ell en servarem una bona memòria". Però calia mirar endavant. La perspectiva immediata eren les noves eleccions. Tot assenyala que eren imminents, i en tot cas hi havia un símptoma que no fallava: tornaven les promeses de millorament del magisteri i de l'escola primària. Així ho constatava, entre irònic i indignat, Sixte Vilà, a l'article "Les nostres millores" (254).

Ara, però, les postures i les reaccions d'amplis sectors del magisteri, ja no eren conformistes. Un llenguatge nou apareix a les planes del vell setmanari professional. Narcís Coma, per exemple, critica amb duresa l'Associació per la seva política poc definida, a desgrat d'assegurar que es mantindrà fidel a l'Associació, i això a pesar que "sembla que hi ha més d'un element que m'ha titllat de revolucionari". Però encara

és més interessant l'article de J. Ferrer Carbonell denunciant que massa mestres estaven dominats per la por, per una paciència que denotava conformisme, i per un respecte humà paralitzador; i escrivia: "Mestre: Porta't com un obrer" (255).

Molt íntimament relacionat amb la situació política general, clarament regressiva en l'àmbit de l'ensenyament, es desenvolupà el debat a favor de l'escola pública. Ens cal recordar aquí la postura de Diari de Girona, que considerava l'escola pública com a merament subsidiària de la privada: "Nosaltres comencem per entendre que l'escola pública no ha d'anar més enllà de l'esfera natural que assenyala el límit d'acció de l'escola privada" (256). Enfront d'aquesta actitud, L'Autonomista es farà portaveu dels mestres gironins defensors de l'escola pública. Ens referim als articles de Josep Mascort ("Una ofensiva contra l'escola popular"), Pau Guiu ("Síntomes poc afalagadors") i Dídac Tarradell ("Ciutadans: Defenseu l'Escola Nacional"). Aquest darrer article, precisament, fou també publicat a El Magisteri Gironí (257).

En l'aspecte més estrictament pedagògic hem de ressenyar diverses activitats. A primers d'any es constituí a Girona un Centre de col.laboració pedagògica. La primera sessió tingué lloc el 9 de febrer, a l'escola "Ignasi Iglésies". La sessió fou encarregada a Silvestre Santaló, el qual exposà: "Com organitzar un nou col.legi", a partir de la seva pròpia experiència (problema de l'ordre i disciplina, l'arxiu escolar, la biblioteca, la cantina, la correcció de les faltes, premis i càstigs,...). Una segona sessió fou encarregada a Amèlia Camós (258).

A Figueres, d'altra banda, i amb motiu de les Festes, tingué lloc una conferència a càrrec de Coll i Mas, president de la Federació de Mestres de Catalunya. Cal dir que F. Coll i Mas aprofità l'estada a terres gironines per visitar Girona, i posteriorment per a una excursió a l'excavació d'Empú-

ries, on Bosch i Gimpera féu de guia i amfitrió (259).

A l'estiu, com ja havia esdevingut tradicional, s'organitzà una Diada de Germanor dels mestres de Girona i de Santa Coloma de Farners. Tingué lloc el 7 de juliol, a la platja de Fanals d'Aro. Hi assistiren uns 60 mestres. Estava previst que parlessin l'inspector Gómez España, sobre "Les impressions de les meves visites a les Escoles", i el professor J. Gomis Ll., sobre "Cóm hauria de ser l'escola del s. XX". Sembla que només va parlar el professor J. Gomis (260).

Fruïren de beca per poder assistir a l'Escola d'Estiu que tingué lloc a Barcelona: Montserrat Tramosa i Nou, de Garriguella; Lluís G. Bastons i Plana, de Blanes; Lluís Jové Pujol, de Palamós; Carícia Bargalló Duran, de Llers; Manuel Touvia i Vázquez, de la Pera; Salvador Tasis i Ferrer, de Sant Joan les Fonts; Juli Pallí i Vilaseca, de les Planes; Dolors Bofill Frigola, de Palafrugell; Pere Armengol i Nogué, de Gallinés; i Llorenç Rocalla i Giralt, de les Escaules (261).

Amb motiu de les Fires de Sant Narcís, l'Associació del Partit de Girona organitzà -com era habitual- un acte cultural. En efecte, el 3 de novembre, ocuparen la taula de conferenciants Ramon Torroja que parlà sobre "En què podríem conèixer un bon mestre?", i Josep Mascort, "Algunes impressions personals". Val a dir que Sixte Vilà es queixà de la no nombrosa assistència de mestres i, sobretot, de l'absència de les mestresses" (262).

En iniciar-se el nou curs 1935-36 reemprengué l'activitat el Centre de col.laboració pedagògica de Girona. El 14 de desembre M. Vidal exposà el tema "El cálculo aritmético en la escuela. Una demostración práctica" (263).

Actes similars tingueren lloc a Figueres i a la Bisbal. A Figueres el mestre de Masarac, Joan Comellas, exposà el tema "Clasificación y corrección de las faltas ortográficas". El Centre del partit de la Bisbal se celebrà a Palamós, on el mestre Ernest Soliva desenvolupà "Una lliçó pràctica sobre

un tema de ciències". Ambdues trobades van celebrar-se el dia 5 de desembre (264).

D'altra banda, s'assolí de tenir un Casal del Mestre a Girona. La idea l'exposà Sixte Vilà, tot assenyalant-ne les dificultats pràctiques i una possible solució realista que permetés portar a terme el propòsit. En definitiva proposava d'acollir-se a una societat apolítica, com ara l'Ateneu de Girona, on poguessin arrendar unes sales i la utilització dels serveis generals. El preu d'arrendament que proposava l'Ateneu era de 1.000 ₧ l'any (250 per trimestre). Sixte Vilà considerava el tracte com a molt avantatjós i econòmic per a l'Associació (si tenim present que eren gairebé 500 els associats). Cal dir que després d'una àmplia consulta, i d'establir quotes diferenciades per als socis del Partit de Girona, respecte als associats dels altres partits, va arribar-se a un acord. El 2 de febrer del 1936 s'inaugurava, doncs, l'estatge (265).

A principi de curs es convocaren uns nous Cursets especials i de selecció. A Girona els iniciaren 20 mestres i 28 mestresses, i els aprovaren, finalment, 10 mestres i 14 mestresses.

D'altra banda, l'Escola Normal de la Generalitat convocà el 4t. Curset de Perfeccionament per a mestres en actiu. Es desenvolupà des del 8 al 27 de gener del 1936. Les places disponibles eren de 4 mestres i 4 mestresses per província, amb estada gratuïta a Barcelona i una borsa d'ajuda complementària de 140 ₧ per assistent (266).

En relació amb la Inspecció, cal dir que en virtut d'oposicions fou destinat a Girona un nou inspector, Cayetano Gómez España. Calgué, doncs, una nova distribució de les zones d'inspecció. Per la Direcció General de la Primera Ensenyança va ser aprovada la següent divisió i distribució de la província en 5 zones: 1ª zona: Partit de Santa Coloma de Farners, Josep Montserrat Torrent, amb responsabilitat sobre una part de la

zona de Girona; 2ª zona: Partit de la Bisbal, i la ciutat de Girona, Josep Junquera; 3ª zona, partit de Figueres, Sr. Villergas; 4ª zona, Partit d'Olot i una part del de Girona, vacant ocupada per C. Gómez España; i 5ª zona, Partit de Puigcerdà, Francesca López, "substituïda per impossibilitat física" i repartida entre els altres inspectors (267).

La Junta d'Inspectors de Girona inicià la publicació d'una revista, El Boletín de educación. Constava com a Director, Josep Junquera; Secretari, Cayetano Gómez; Administrador, J. Montserrat; i n'eren vocals els altres inspectors, i el representant de l'Escola Normal, Joan Gomis. Aquest òrgan de la inspecció publicava articles dels mateixos inspectors (per exemple, al primer número "Pedagogia fundamental. La Escuela al aire libre" de J. Junquera) i de professors i alumnes de l'Escola Normal (268).

Aquesta referència a la nova publicació educativa gironina ens encamina a deixar constància d'algunes novetats bibliogràfiques relacionades amb l'ensenyament. Ultra les obres de Carles Rahola Xavier Montsalvatge. Estudi biogràfic (recensionat per Joaquim Pla), i La pena de mort a Girona (comentat també per Joaquim Pla), i Talem, poema de Josep Tharrats, Girona 1934 (crítica de Joaquim Pla) (269), hem d'esmentar la Memòria de la Primera Guarderia establerta per l'Ajuntament (de Salt) a les Escoles Graduades durant les vacances d'estiu de l'any 1934, de Lluís M. Sors Llach, el llibre Metodologia de las Matemáticas, de Manuel Xiberta (recensió elogiosa per X. i R. (Xifra i Riera?), Lectura expresiva de J.Mª Villergas i Los grandes caracteres de Josep Poch Noguer, editats per Dalmau Carles Pla, de Girona (recensió de Silvestre Santaló) (270). Hem d'afegir-hi, encara, l'aplec de deu contes per a nens de 6-8 anys, adaptats per Anna Rubiés sota el títol Els contes de sempre, obra recensionada per M. Tolosà Surroca, i les múltiples obres comentades per Angel Dotor als articles "Las nuevas Psicología y Didáctica" i "La nueva ciencia de la educación" L'Autonomista (271).

D'altra banda, el desembre del 1935 es representà a Girona l'obra teatral Nuestra Natacha, de Alejandro Rodríguez Alvarez, Alejandro Casona, ex-alumne de la Escuela Superior del Magisterio, i Inspector, i aleshores participant en les "Misiones Pedagógicas" com a director de "El Teatro del Pueblo", a precís de Manuel B. Cossío (272). Aquesta representació de l'obra de Casona, on es traslluïen perfectament els problemes educatius del moment, va ser comentada, amb motiu de la seva representació a Girona, per Marià Oliver Martí i J. Ferrer Carbonell (273).

En un altre ordre de coses, els mestres gironins reteren un fervorós homenatge a Manuel B. Cossío (article de J. Ferrer Carbonell, a El Magisteri Gironí) i, sobretot, a Lluís Bello, amb motiu de llur traspàs. En efecte, de la mort de L. Bello se'n féu ampli ressò El Magisteri Gironí que li dedicà pràcticament tot un número, amb articles de Ramon Mes-tres, "Lluís Bello, ha mort"; Pere Armengol, "Bello", on l'arti-culista destaca la seva obra Viajes por las escuelas de España, i la defensa que féu de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya; i J. Ferrer Carbonell, "Lluís Bello". De la seva part, també L'Autonomista publicà diversos articles sobre la figura del pedagog desaparegut (274).

Dins l'àmbit gironí, i en relació amb el magisteri primari, cal esmentar les defuncions de Maria Viñas, Directora del Grup Escolar "Ramon Turró", i esposa del mestre Maurici Gelabert (275); de Paulí Puig Sais, mestre jubilat de la Bisbal, on exercí el magisteri molts anys; i de Francesca Bosch, mestra d'Argelaguer, que havia estat una de les cursetistes del famós Curs d'estiu celebrat el 1903 a Caçà de la Selva; en el fulletó editat amb aquesta avinentesa escriví l'article "Blusas y delan-tales" (276).

Per a completar la informació sobre el magisteri gironí durant aquest període hem de referir-nos breument a la polèmica personal entre l'alcalde de Sant Gregori i Joaquim

Saurina. La polèmica, d'un interès escàs, però significativa de les discrepàncies existents sovint entre els mestres i altres sectors de la societat local, es desenvolupà a les planes de L'Autonomista i del Diari de Girona, el mes d'octubre del 1935.

Estem assabentats, encara, de la concessió de permís per a poder estudiar a la Secció de Pedagogia de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona a favor de Teresa Tugues i Llorenç, de Blanes; Pere Armengol, mestre de Ripoll; i Josep Mª Corredor, mestre de Celrà (277).

2.4.- Dos cursos sense entrebancs a l'Escola Normal (cursos 1934-1935, i 1935-1936).

A l'Escola Normal de Girona el curs 1934-35 començà amb tota normalitat. Es constituí el tribunal de l'examen-oposició d'ingrés, que aquest any el formaren Mercè Clutaró, Adela Cortina, i Joaquim Font, juntament amb la mestra Amèlia Canós, en representació del Consell Provincial de la Primera Ensenyança. El número màxim d'alumnes de primer assignat a la Normal de Girona era de 25 places (278):

Superaren l'examen oposició els següents candidats:

Anna Sabrià Roig	Francesc X. Pou	Ramona Albertí
Joana Xiberta Peramateu	Pilar Marsal	Montserrat Boada
M. Lluïsa Tormo	Neus Turró	Montserrat Riera
Rosa Xiberta Peramateu	Josep Gambert	Carme Fàbrega
Pilar Castillo	Montserrat Masias	Alexandrina Llobet
Júlia Serra	Concepció Anglada	Joan Roura Geli
Pilar Llovera	M. Dolors Barceló	Francesca Masset
Esteve Puig (279).		

En relació amb el professorat aquest curs s'incorporà al Centre la professora Antonieta Freixa Torroja, de Paidologia i Organització Escolar. I en compliment d'una Circular de la Direcció General, el Claustre de la Normal gironina

creu que s'haurien de proveir 10 places d'Auxiliars , distribuïdes 2 per a les seccions de Ciències, Lletres i Pedagogia, i 1 per a cada una de les seccions de Labors, Francés, Música i Dibuix. No sembla pas, tanmateix, que els desigs del Claustre fossin satisfets.

Aquest curs, encara, morí a Saragossa, on residia, Ramon Almudi Pamplona, professor de Normal, el qual durant uns anys havia regentat la càtedra de Pedagogia de la Normal de Girona, a l'etapa del vuit-cents. Més tard es traslladà a Burgos, Barcelona i Saragossa. Estava casat amb Leonor Imar (280).

Van renovar-se els tres Vocals de la Junta de Govern del Centre. Per aquest curs van ser designats Manuel Xiberta, Carme Sagarra i Josefa Díaz-Faes.

D'altra banda, el "Consejo Provincial de Primera Enseñanza" presidit per Josep Junquera, i format pels inspectors Montserrat Torrent, Josep Villergas, i Gómez España, i pel mestre Emili Batlle, incloïa a més dos representants de l'Escola Normal. Van ser elegits Adelina Cortina i Joaquim Font.

Tot, doncs, funcionava amb regularitat. S'establiren els horaris de classe, i es determinaren les classes complementàries per als alumnes del pla cultural, i els seminaris i cursos d'especialització del 3r. curs professional. Les especialitzacions eren, per als alumnes, Agricultura; i per les alumnes, puericultura i parvulari. Els seminaris s'encarregaren a J. Font, M. Xiberta, i M. Clutaró, respectivament de les seccions de Lletres, Ciències i Pedagogia. L'ampliació de francès esdevenia obligatòria per als alumnes de 1r. i 2n., tot mantenint l'ofertament de classes lliures d'alemany a càrrec del professor Manuel Xiberta.

Els alumnes de 4t. curs, o sigui de l'any de pràctiques, van ser destinats a les escoles de Girona ciutat. Així ho explicava Josep Junquera al Claustre:

"Dice el Sr. Inspector Jefe que ... se tuvo en cuenta poder atender a la inspección de los alumnos en prácticas del profesional y dar mayor facilidad de visita por parte del profesorado. Habiéndose conseguido por el presente curso poder instalar en las Escuelas de la Capital a los ocho alumnos, no tal como en rigor pedagógico se pediría; pero se han podido aprovechar los locales decentes si bien que algo reducidos en los que y en los grupos de Ramón (Sic per Juan) Bruguera, Ignacio Iglesias, Ramón Turrón y Prat de la Riba, podrán quedar instalados los practicantes. Manifiesta la Inspección que no puede tomarse esto como precedente para otros cursos ya que acaso podrán encontrarse en otras graduadas de la provincia mayores locales que, dada la urgencia del caso, no han sido accesibles este año" (281).

De fet, sabem que els alumnes-mestres Josep Rigau, Enric Turón, Jaume Ministral, i Manuel Xiberta foren destinats al Grup Joan Bruguera; Josep Bordas al col·legi I. Iglésies.

D'altra banda, cada alumne-mestre tenia assignat un professor d'Escola com a tutor:

Josep Bordas	-	Teresa Recas	Manuel Xiberta	-A. Cortina
Josep Rigau	-	Carme Sagarra	Pilar Cateura	-J.Días-Faes
Jaume Ministral	-	Mercè Clutaró	Ramon Moreno	-J. Font
Enric Turon	-	Enric Jordà	Dolors Pla	-A. Freixa

Els representants dels alumnes al Claustre eren Pere Casellas, Antonio de Barrio, Joan Roura, i Josep Viader.

Però, els fets d'octubre tingueren algun reflex en l'Escola Normal de Girona?. Directament, no. Tanmateix, podem deduir que alguns alumnes de la Normal gironina participaren activament en els fets d'octubre. Almenys podem assenyalar la participació de l'estudiant de 3r. professional Lluís García Vigneux en la rebel·lió a la ciutat de Girona. El dia 20 de febrer del 1935 va ser jutjat per un tribunal militar, i absolt (282).

La política regressiva, que la rebel·lió propicià, es manifesta tímidament en algunes notes. La repercussió més directa, així, fou la supressió de la representació dels alumnes

als Claustres. Efectivament, després d'anotar la seva presència a la sessió claustral del mes d'octubre, no consten a les sessions a partir del mes de novembre. En canvi, a Girona amb prou feines tingué ressò la polèmica engegada de nou sobre la coeducació i els propòsits de certs sectors de reformar el Pla d'estudis de les Normals. Ens referim al Projecte de Llei presentat a les Corts per Gil Robles, la inspectora Bohigas, i altres diputats de la CEDA, autèntica temptativa de desvirtuar els avenços aconseguits amb el Pla Professional (283).

Només El Magisteri Gironí reproduí la proposició de llei, sense cap mena de comentari (284).

Les activitats culturals continuaren essent, amb tot, força abundants. Tingué lloc, així, un cicle de conferències d'ampliació d'estudi. Dues foren a càrrec de Josep Junquera sobre "Educació Cívica" i "Educació patriòtica" (285); una altra fou donada per Joaquim Pla Cargol sobre "L'art en els monuments i l'ambient de les ciutats" (286); i la darrera fou a càrrec de Joan Gomis. També va organitzar-se un curs voluntari de Trigonometria a càrrec del professor Manuel Xiberta. I com en anys anteriors el Dr. Pèius Pascual donà un curset de puericultura a les alumnes de 3r. curs (287).

D'altra banda, la professora A. Cortina organitzà com en anys anteriors una sèrie de visites a indústries de la ciutat (Tallers mecànics Sarasa; Garatge Callicó; Centrals elèctriques de la Plaça del Molí i de Pedret; Farinera Teixidor; Electroquímica Berenguer; Secció de radiologia i laboratoris de l'Hospital provincial; Fàbrica de paper Sala i Bertran). El professor J. Gomis féu diverses sortides d'estudi geològic dels voltants de Girona, i excursions a la zona volcànica de Banyoles i Olot; i a la Costa Brava empordanesa. Hi hagué un viatge conjunt dels professors Gomis i Jordà a Barcelona per a visitar els museus de Ciències Naturals i la col·lecció Zoològica i l'Aquari, i el grup escolar Ramon Llull per a observar i estudiar l'aplicació del mètode Décroly. D'altra banda, els alumnes de 3r., acompanyats dels professors Carme Sagarra i

Manuel Xiberta, feren també una estada de quatre dies a Barcelona per a visitar els grups escolars de la ciutat i les institucions docents (288).

Un tema de preocupació permanent era la biblioteca. Per manca de bibliotecari titular havia de fer-se'n càrrec cada any un professor, ajudat ben sovint pels alumnes.

Cal, encara, fer una referència a la tasca de Mn. Jordà. En efecte, el Dr. Enric Jordà, ultra les seves tasques ordinàries de professor de la Normal, donava classes de català a la Biblioteca Popular de la Dona. En el marc d'aquest Centre, i amb motiu de la festa de la Mare de Déu de Montserrat, pronuncià una conferència sobre "Cultura professional femenina" (289). D'altra banda, a invitació, del Dr. Jordà, Pompeu Fabra donà als alumnes de la Normal una "Lliçó pràctica sobre morfologia catalana" (290).

En finalitzar el curs, els alumnes de 3r. organitzaren una festa de fi de carrera, i el tradicional viatge d'estudis (291).

Teresa Recas, d'altra banda, havia presentat la dimissió de Directora del Centre. El Ministeri l'acceptà, amb disgust per part dels professors que consideraven que havia regit amb encert l'Escola. Calgué, doncs, convocar un Claustre extraordinari per a procedir a l'elecció de nou Director. Feta la votació secreta els vots es repartiren així: Joan Gomis (6 vots), E. Jordà (1 vot), T. Recas (1 v.) i 2 en blanc. Els resultats van ser confirmats pel Ministeri, i Joan Gomis Llamblas esdevenia per tant el nou Director (292). A principis del nou curs 1935-36 es completà la Junta de Govern, amb Manuel Xiberta com a secretari (amb 4 vots); Adelina Cortina, com a Vice-directora (també amb 4 vots); i Joaquim Font, Antonieta Freixa, i Mercè Clutarò, com a membres de l'esmentada Junta. Aquests baixos resultats de la votació ens fan creure que devia haver-hi un cert malestar entre el professorat. De fet, al llarg del curs 1935-36 les sessions claustrals són molt escaduses.

En la darrera sessió ordinària del Claustre del curs 1934-35 es féu un repàs de l'any acadèmic que finia i es feren diverses propostes en vistes al curs vinent. En primer lloc va decidir-se no proposar a cap alumne per a fruir de beca.

"por no coincidir en alumno alguno las circunstancias excepcionales que se exigen".

Es determinà, també, el tribunal de l'examen-ingrés, que restà constituït per Manuel Xiberta, Enric Jordà, i Carme Sagarra. A l'Escola Normal de Girona li foren assignades 23 places per a nois i només per a 5 noies (293). En realitat superaren l'examen-oposició 5 noies i 12 nois:

Elvira Sobrequés Vidal	Isabel Cortina Díaz
Carolina Rosell Cortada	Dolors Masgrau
Pietat Colomer Llach	

Josep Perals Elias	Martí Freixes Pou
Josep Sala Vilella	Vicens Jaume Asperó
Josep Culubret Bellapart	Pere Reixach Masó
Pere Costa Santaló	Rafael Pellisera Tistan
Maria Molins Mallol	Andreu Guerra Sabater
Ferran Llinàs Gelats (294)	Josep Badia Pagès

Els alumnes de la primera promoció del Pla Professional van ser destinats, com a propietaris provisionals, a les següents localitats:

Josep Bordas	- Figueres	Manuel Xiberta	- St. J. Abadesses
Josep Rigau	- Figueres	Ramon Moreno	- Pont de Molins
Jaume Ministral	- Palamós	Pilar Cateura	- Girona
Enric Turon (295)	- Llançà	Dolors Pla	- Caçà de la Selva

Adelina Cortina havia demanat una rectificació en la manera com es feien les pràctiques. I, en efecte, aquest nou curs els alumnes-mestres van ser destinats a escoles de totes les comarques i no pas només de la capital.

Joan Compañó	- Girona	Josep Pardo	- Espinelves
Joan Vidal	- Girona	Joana Zabaleta	- Girona
Pere Casellas	- St.F. de G.	Remei Alsina	- Figueres
Ferran Rahola	- Campdevàrol	Rosa Vila	- Caçà de la Selva
Lluís García	- Campdevàrol	Concepció Bech	- Palamós
Ramon Serra	- Palafrugell	Rosa Font	- Campdevàrol

Francesc Dabau	-Argelaguer	Rosa Ripoll	- Flaçà
Narcís Heras	-Viure	Rosa Gispert - Sant Miquel de Fluvià	
Antoni Figa	-St.Esteve B.	Mercè Cornellà	- Campdevàrol

(296)

Tanmateix Joan Vidal i Salomó permutà amb Pere Casellas Cardoner la seva plaça a l'Escola Annexa (297).

També hom proposà, i és ben significatiu del nou clima polític que anava creant-se, l'organització de cursos de mecànica, electricitat, etc., "para obreros y a base de matrícula gratuita", sota responsabilitat dels alumnes de 3r. Cal dir que el propòsit esdevingué realitat sota la direcció de la professora Adelina Cortina, i amb el nom de "Cursillo para obreros". El curs es realitzaria els dissabtes de 6,30 a 7,30, durant els mesos de febrer i març, a càrrec dels alumnes de 3r., i centrat en "Qüestions fonamentals de mecànica". A la sessió del Claustre del 12 de maig:

"Se hace constar la satisfacción por el concurso prestado por los alumnos Lecha, de Barrio, Fabrellas, Dalmau i Gispert al acto de fin de curso de los alumnos obreros celebrado" (298).

També hom havia proposat un curs de pràctiques de Química per a Mestres a realitzar durant les vacances de Nadal. De fet, però, no sabem si va tenir lloc o no. En canvi, sí que tingué lloc el curs de puericultura a càrrec del Dr. Pascual. I continuaren les visites d'estudi a diverses fàbriques de Girona:

"... se acuerda que las Escuela se dirija a los dueños o directores de las fábricas y talleres visitados por los alumnos agradeciendo las atenciones de que fueron objeto éstos" (299).

Així mateix, el sociòleg xilè, Dr. Agustín Venturino, pronuncià una conferència a l'Escola Normal, dins el programa de "confraternidad hispanoamericana" (299- bis).

Quant als seminaris, va acordar-se que "cada profesor redacte algunos temas y que, de entre ellos, elija cada alumno de 3r. curso el que prefiera; con la advertencia de

de que si algún alumno sintiese preferencia por otro tema distinto de los designados pueda manifestarlo".

També hi havia el propòsit de reorganitzar la biblioteca. Una biblioteca que poc a poc anava ampliant els seus fons, amb llibres com ara Geographie Humaine de Jean Brunhes, i Economia Política de Laisenwachen, sol·licitats per J. Díaz-Faes.

Del lligall "Justificación de Gastos" (molt desordenat) podem deduir alguns aspectes de l'economia ordinària de l'Escola Normal. La Normal disposava, l'any 1935, de 1.250 Ptas trimestrals per a despeses ordinàries. Una bona part havien de destinar-se al manteniment de les instal·lacions (factures d'aigua, llum, calefacció, etc.). Una altra part s'esmerçaven en material didàctic fungible (guix, material per a treballs manuals, productes químics per a les classes pràctiques de Ciències, etc). I la resta per a l'adquisició de llibres, subscripcions de periòdics i material didàctic.

Pot ser interessant de recollir la referència a obres adquirides per a la Biblioteca del Centre, ja que ens assenyalava una mica els interessos predominants.

Així, el 1r. trimestre del 1935, entre d'altres obres, s'adquiriren aquests títols: Suplements Enciclopedia Espasa; "Economia Política"; "Sociología"; "Política Económica"; "Historia del Comercio"; "Desarrollo de la cuestión social"; "Socialismo"; "Comunismo"; "Vida económica"; "Doctrina social"; "El crédito de la Banca"; "Geografía Bellver"; "El Psicoanálisis"; "Biología Pedagógica"; "La Escuela Laica"; "Condorcet"; "Herbart"; "Fichste"; "Rousseau"; "Pestalozzi"; "El método de la Escuela renovada"; "Aplicación al método Decroly"; "Los centros de interés"; "La Nueva Educación", "La Escuela Activa"; "Psicología para Maestros"; "Colección Labor nº 73-79"; "Diccionario Català-Salvat"; Tom. III de la "Geografía Universal" de l'Ed. Muntaner y Simón";...

El 2n. trimestre del mateix any: "Plan Dalton"; "Las escuelas nuevas norteamericans"; "Aplicación del método Decroly"; "Trabajo individual plan Dalton"; "Las escuelas nuevas

inglesas"; "El método Decroly"; "El método Winnetka"; els 3 vols. de "Geografía Humana"; "Historia de España" ed. Gallach; etc.

Entre les subscripcions podem subratllar les de L'Autonomista i Diari de Girona. Altres revistes: Ibérica, Boletín de la Sociedad Geográfica Nacional, El Magisterio Nacional, Revista Matemática, Filología Española.

Dèiem, també, que s'adquiria material didàctic. Per exemple, mapes (mapa hipsomètric,..); models de dibuix; material anatòmic desmontable; etc.

En darrer lloc cal dir que novament s'havien iniciat gestions i tràmits per a solventar les greus deficiències dels locals que servien d'Escola Normal. De fet, el que es pretenia era construir un edifici nou i adient per a l'Escola Normal. Era un vell tema que retornava. Ja el 15 de març del 1935, amb motiu del primer aniversari de la constitució de l'Ajuntament de majoria de la Lliga, en fer-ne el balanç, Diari de Girona subratlla que el Consistori ha fet gestions "per dotar a Girona, d'uns edificis adients, que puguin estatjar l'Institut i l'Escola Normal" (300). Uns mesos més tard, i segons una "Nota de la Sección Administrativa de Primera Enseñanza":

"El día 13 del actual (novembre) el Sr. Arquitecto escolar levantó planos del terreno donde debe emplazarse el edificio Escuela Normal que deberá ser construido directamente por el Estado según ha peticionado el Ayuntamiento de esta Capital".

I en termes molt similars, escrivia Diari de Girona:

"Al Sr. Arquitecto escolar de la provincia se le dieron las oportunas órdenes para que levantara los planos de los terrenos donde ha de construirse el edificio destinado a Escuela Normal del Magisterio en esta capital, cuya solicitud ha verificado el Sr. Alcalde de esta ciudad" (301).

De les activitats dels professors, a part la publicació del llibre Metodologia de las Matemáticas de Manuel Xiberta, hem de recordar que col.laboraren assiduament a Boletín de Educación, la revista de la Inspecció, i on la Normal era representada en la redacció per Joan Gomis. Així, per exemple, en un número del 1935 hi havia aquests articles deguts a l'Escola Normal: "El arte en la Educación" per J. Díaz-Faes; "Trabajos manuales. Cuero recortado", per T. Recas; i "La Normal en acción: Reseña de una excursión a Barcelona", pels alumnes (302).

Amb aquest curs 1935/36 acaba tot un període. Immediatament els esdeveniments tràgics que sotraguejaren Catalunya i tot l'estat espanyol impossibilitaran un desenvolupament acadèmic normal. Eren circumstàncies excessivament excepcionals. Així, doncs, el curs 35/36 fou el darrer desenrotllat amb normalitat.

Potser, doncs, és l'hora de fer una certa valoració d'aquest període en què va implantar-se el pla professional. I el primer que hem de subratllar és precisament això, l'excessi va brevetat del període per a poder fer-ne una valoració prou objectiva. Cal adonar-nos que tot just havia començat a produir-se l'acoplament de les dues Normals. Un altre factor a tenir en compte, va produir-se un canvi legislatiu important però els medis materials i de professorat amb què va comptar-se foren exactament els mateixos. Millor, encara; mimvats per la marxa a la Normal de la Generalitat de dos dels professors més prestigiosos (Santaló i Costal). La marxa d'aquests dos professors de tant forta i definida personalitat, va fer desequilibrar el que, avui, anomenem l'equilibri de forces, deixant el camp de la Normal en mans del sector més conservador. La Normal de Girona -paradoxalment- en un dels períodes més democràtics de la història de Catalunya va escorar cap a la dreta.

Encara hi ha una darrera reflexió a fer. La majoria dels professors continuaven essent els mateixos que van marcar amb forta empremta els primers cursos de la Normal gironina

reinstaurada: J. Gomis, M. Xiberta, J. Font i Fargas, Mn. Jordà, ..., o A. Cortina, M. Clutaró, C. Sagarra, ... Eren, bàsicament, aquells mateixos professors qualificats l'octubre del 1915 de "jóvenes, cultos y entusiastas"; només que havien passat -i no en va- 20 anys. La Normal de Girona havia tingut la sort -i la dissort- de comptar amb un claustre de professor generacionalment força homogeni. I el risc d'aquests fenòmens està precisament en la seva manca de renovació esgraonada al llarg del temps. De la mateixa manera que durant uns anys fou un professorat jove, en bloc, també va esdevenir un professorat madur, en bloc.

3. L'ENSENYAMENT PRIMARI DES DEL TRIOMF DEL FRONT POPULAR A L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL.

(Del 16 de febrer al 17/18 de juliol del 1936)

Amb el triomf del Front Popular a les eleccions del 16 de febrer s'anà cap a la formació d'un nou govern presidit per Manuel Azaña. Ben aviat es decretà l'amnistia per als presos polítics, i es restabliren els Ajuntaments i regidors que havien estat suspesos, així com a Catalunya el Govern Companys, a la Generalitat. A Girona es feu un gran homenatge als presos alliberats, al Centre d'Unió Republicana (el dissabte, 23 de febrer) i s'acordà d'homenatjar la Srta. Angelina Varderi per la seva sol·licitud diària envers els empresonats polítics gironins (303).

Amb tot, l'estat d'alarma es mantingué, i la premsa continuava "visada per la censura". Aquest fet, com també la relativa normalitat de la vida política catalana, i la conveniència del partit Esquerra Republicana -com a partit governant- de no crear alarmismes, expliquen que L'Autonomista, durant aquests mesos, es mogui dins un marc de correcció, i sense estridències. Sabem, en canvi, que en una espiral d'acció i reacció, dretes i esquerres sovint desbordaven els canals polítics pacífics i feien que la violència dominés al carrer. Reflexos d'aquesta situació a la premsa serien articles com ara "Les provocacions feixistes", de Genís Valldaura, o -ja amb un to més crispat- els articles de José Gaya Picón, "El orden público. Otra maniobra derechista fracasada", "Que se vayan de una vez las derechas y no vuelvan al Parlamento" (304). Amb tot, com s'ha dit, a Catalunya hi havia relativa calma, i hom tenia consciència d'aquesta situació excepcional respecte a altres zones de l'Estat. Així, Enric Mitjà podia escriure un article titulat precisament, "Catalunya, petit oasi de llibertat" (305).

El 7 d'abril Alcalà-Zamora era cessat com a President de la República. Per això calgué fer eleccions de compromissaris. A Girona triomfaren plenament els noms aplegats sota

la candidatura del Front d'Esquerres (Àngel Casals, Manuel Fernández, Lluís Bota, Bru Centrich, Emili Riera) amb un màxim de 68.281 vots i un mínim de 67.839, enfront de la Lliga Catalana (Candi Agustí, Flocel.lo Ferran, Narcís Figueres, Francesc Pagès, Josep Roura) amb un màxim de 10.874 vots i un mínim de 10.672 (306). El 8 de maig Manuel Azaña passava a ocupar la Presidència de la República, i el 10 es constituïa el nou govern de Santiago Casares Quiroga. No deixava de fer-se palesa la flaqueza d'un govern sense participació dels socialistes. Però també era òbvia la divisió del Partit Socialista entre l'ala més radical de Largo Caballero i la de Prieto:

"Les greus i profundes divergències que des de molt temps amenacen trencar la unitat del Partit Socialista Espanyol,...(...) Nosaltres entenem que els imperatius de l'hora present estan millor servits per la posició de Prieto que per la de Largo Caballero. (...) Ací com arreu del món, el règim capitalista està en un període delicadíssim, prova remeis pitjors que la malaltia i cerca refugi en el feixisme,...La història dels nostres dies registra conegudíssims exemples d'entronització del feixisme per errors de tàctica de l'obrerisme organitzat... i si un prematur intent de superar la Democràcia per part de les organitzacions marxistes volgués portar-la a un altre terreny, tenim la convicció de què el resultat hauria d'ésser desastrós per a la classe treballadora perquè donaria una injecció de vida als seus pitjors enemics. La missió de parar els peus al feixisme està encomanada a la democràcia suportada pels partits obrers de classe.(...)" (307).

Mentre, però, s'anaven teixint les trames que havien de portar a la guerra civil. El 12 de juliol era assassinat el tinent de la guàrdia d'assalt, José Castillo. A l'endemà, saltava a la plana de L'Autonomista, amb evident nerviosisme, la notícia: "Per telèfon: Ha estat assassinat, a Madrid, el Sr. Calvo Sotelo". I el dissabte, 18 de juliol, a primera plana: "Sublevació d'una part de l'exèrcit del Marroc". Fins el 27 de juliol, L'Autonomista no reprendrà el contacte amb els seus lectors. I ho farà, lògicament, en unes circumstàncies ja ben diferents.

Durant aquests cinc mesos sorgeix un tema que mai no s'havia plantejat des de les files d'Esquerra Republicana. Ens referim, concretament, a l'acusació de centralisme llençada contra Barcelona. En efecte, el 15 de maig, L'Autonomista reproduceix l'article de J.C., publicat a Víctors, "Contra el centralisme barceloní", sobretot en l'àmbit cultural. Un mes més tard, el 19 de juny, insisteix de pròpia collita, "El centralisme barceloní", respecte a la "postergació inadmissible" en la contratació de funcionaris de la Generalitat.

De bon antuvi Diari de Girona acollí els resultats electorals del 16 de febrer amb disgust però amb respecte democràtic:

"... hem estat vençuts en la contesa d'ahir... Demòcrates per convicció i per temperament, som els primers en confessar obertament la derrota, tot acatant el fall popular..." (308).

En general Diari de Girona assumí una postura crítica però no pas insurreccional. Fins i tot cal dir que les postures foren més moderades que no pas els darrers números del període anterior. Repetides vegades es mostrarà anti-feixista. I defensarà que les discrepàncies no han d'abocar la vida ciutadana al sectarisme i a la incomunicació entre els diversos grups polítics. Es mostrarà contrari a "La ciutat del call", en mots propis (309). El diari de la Lliga mostrarà una gran preocupació pel tema de l'atur, però no creu que les solucions que es propugnen siguin les correctes. Així, opina que l'allargament de l'escolaritat fins als 15 anys, com s'ha fet a USA, no fa res més que ajornar el problema. Tampoc no creu que sigui solució la reducció de la jornada laboral a quaranta hores la setmana (310).

Tanmateix, a partir del 15 d'abril la censura castiga durament el diari (en aquest número mateix hi ha diverses columnes en blanc, i és totalment censurat l'article "Es una protecció o un negoci?", de P. Abellí i Morató). El dia 21 d'abril és molt censurat un article de Carles Cardó, reproduït de La Veu de Catalunya. Aquesta discriminació és la gota que

fa vessar la paciència de la redacció del diari, i a l'endemà es queixen amargament d'aquesta censura discriminatòria (311). Tanmateix, la censura continuarà essent molt visible, fins el darrer número, a les planes del Diari de Girona.

També és a partir d'abril que apareixen algunes notes d'alarma davant fets hostils al catolicisme. Per exemple, el 25 d'abril denuncia "Una altra creu aterrada", en aquest cas a Cervià de Ter. D'altra banda, malgrat que la Lliga presentà una candidatura per a les eleccions a compromissaris a l'elecció del President de la República, i van ser derrotats, el diari creu que els escrutinis no s'han fet amb correcció i que han estat unes eleccions manipulades, i que aquesta pràctica representa "Un greuge a la democràcia" (312).

Des del primer moment hi hagué canvis en els poders locals. El més representatiu era el de Comissari Delegat de la Generalitat a Girona. A l'endemà mateix de les eleccions presentà la seva dimissió Santiago Masó i Valentí. Pocs dies més tard era nomenat Comissari Delegat interí el jutge Pau Balsells (20 de febrer), i a primeres de març ocupava el càrrec J. Puig Pujades (3 de març). Tanmateix, més endavant, fou substituït per Amadeu Oliva, i aquest per Eduard Layret.

A primers de juny Diari de Girona canvia de Director. Dimití Manuel Bonmatí, per raons personals, i fou substituït per Pere Abellí i Morató (313). Sorgeix, també, el tema de "El centralisme barceloní", com havia sorgit a L'Autonomista (314).

Un dels temes més polèmics i candents del moment és el de l'ensenyament. D'una banda, continuà la campanya en pro de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i, en definitiva, de l'escola catalana. En aquest aspecte coincideixen Diari de Girona i L'Autonomista. La Junta Directiva de l'Associació a Girona era formada per Domènec Cànovas i Soler, President; Ramon Xifra i Riera, Vice-president; Ferran Foix i Quer, Secretari; Modest Palahí i Xifra, Tresorer; i

Artur Sarassa Cantenys, Vocal (315). Ambdós periòdics publiquen articles de propagació de l'entitat, com ara "La Protectora i l'educació patriòtica dels infants", de Maria Baldó de Torres; "Tot bon català deu ajudar a la Protectora de l'Ensenyança Catalana", de Lluís Bru i Jardí; ... (316). En aquest sentit d'advocar per un ensenyament en català és molt explícita la postura de R. Dalmau i Farreres:

"(...) Els nostres infants no són ensenyats en la seva primera formació en la llengua que entenen, que senten i que els fa interessar per les coses que viuen. (...)

Avui.. avui reconeixem tots, sabem tots, que la nacionalitat catalana és un organisme social complet, però aquesta reconeixença no s'espolsa encara del damunt aquell polsim provincià que ens fa petits. No tenim prou coratge per afirmar d'una manera definitiva que per ésser complet, aquest organisme, li manca quelcom, i aquest quelcom és l'ensenyament. Sense que això sigui menyspreu per a ningú, tenim que fer prevaldre la nostra convicció de què amb l'ensenyament únic amb la nostra llengua és quan donaran les generacions catalanes tota la seva vàlua intel.lectual. (...)" (317)

També L'Autonomista reproduí, de Mirador, la recensió de Història, llibre escolar escrit per Enric Bagué i Jaume Vicens, amb il.lustracions de Josep Obiols (318).

Tanmateix, el gran motiu de polèmica i de discrepància fou el propòsit del govern d'aplicar la Llei de Congregacions Religioses, amb el consegüent tancament dels col.legis congregacionistes. Hem de recordar que en el programa mínim del Front Popular, i en relació amb l'ensenyament, s'establia (punt vuitè):

"La República tiene que considerar la enseñanza como atributo indeclinable del Estado...".

En el govern Azaña fou, novament, Ministre d'Instrucció Pública, Marcel·lí Domingo. Marcel·lí Domingo vol posar en execució la llei de Congregacions Religioses que havia estat congelada durant el bienni radical-cedista. En aquest sentit, el 28 de febrer, el Ministeri demanava a la Inspecció de Primera

Ensenyança informació sobre la situació dels diversos pobles en l'aspecte escolar. I amb una ordre del 6 de maig, s'instava novament la Inspecció a què cerqués solucions per aquells pobles on la substitució de l'ensenyament congregacionista pogués ser problemàtica.

Diari de Girona, en coherència amb la seva actitud tradicional, es mostrà absolutament contrari a l'orientació del ministeri Marcel·lí Domingo:

"(...) El senyor Domingo no maneja aquesta qüestió de cara als interessos de la cultura del país; suprimir escoles, i escoles admirablement dotades, en nom de la cultura constituiria una absurditat. Tampoc no tracta d'aquest tema per la urgència del mateix;... Tampoc no tracta d'aquesta qüestió perquè la mateixa contribueixi a afermar el règim, ja que ferir sentiments aquí tan arrelats com els religiosos no pot fer cap règim simpàti al gran nombre de catòlics com hi ha a Espanya.(...)
El sectarisme no és pas bon conseller, en cap empresa. (...)" (319).

El que preocupava els sectors afins a Diari de Girona era la supressió de l'ensenyament confessional i la implantació generalitzada del laïcisme escolar (320). En aquest sentit, publica dues notes de la F.A.E. (Federación Amigos de la Enseñanza) (321). La primera, "Contra el sectarisme", fou publicada el 24 d'abril:

"(...) 1.- Existeix una gran preocupació a milers de col·legis i escoles catòliques per les notícies de tancament de col·legis i escoles amb un pretext o amb un altre.
2.- No comprenem de cap manera com, davant la penúria de l'Erari Públic.. es pugui dificultar el funcionament dels centres organitzats per la iniciativa privada.(...)" (322).

Un mes més tard, es donava a conèixer la segona nota de la F.A.E., "En defensa de l'Escola Catòlica":

"(...) 1.- La inqualificable violència amb què ha estat tancat el col·legi Maria Cristina de Madrid.(...)
2.- S'han tancat escoles pels alcaldes; no sabem amb quin dret. (...)
3.- En cap país culte no es toleren manifestacions

infantils insultants a la religió i a la consciència d'un poble, organitzades per pedagogs o polítics emboscats.(...)

4.- Que s'observa en el Butlletí d'Instrucció Pública una agressivitat oficial a les iniciatives privades en les escoles catòliques.(...)" (323).

En definitiva, l'acusació era d'estatisme. Carles Cardó, en un article fortament censurat, defensava el dret de la família com a primer educador; el pare "confia l'educació a un altre mestre, (és) en qualitat de substitut seu". En segon lloc, el paper de la Nació, "elaboradora i dipositària de l'esperit que ha de modelar els ciutadans", en contraposició a l'Estat. I de l'Església, "única institució de dret públic que ha rebut expressament de Déu,..., l'encàrrec d'ensenyar". En canvi:

"(...) L'Estat, sense dir-ho, va implantant arreu el seu monopoli que, com un pop de tentacles abassegadors, absorbeix i s'apropia totes les manifestacions i drets familiars i individuals, per tal d'informar-los del seu esperit mesquí i sectari. Aparentment respecte encara un marge de llibertat, però és més en teoria que en la realitat. Les traves de tota mena de què és objecte l'ensenyament religiós i tota ensenyança privada o lliure, i que cada dia prenen més extensió i intensitat... És hora de lluita, no de violències i de guerrear amb armes, sinó principalment de combatre amb l'esforç i el sacrifici moral de tots,.., i l'escola n'és l'arma principal, la de més actualitat.(...)" (324).

Segons els sectors catòlics i de dretes, el ministre Marcel·lí Domingo havia fet una política educativa sectària:

"... el senyor Domingo -..- intentà la realització dels seus projectes sectaris d'escola única i laica, de la supressió de l'ensenyament religiós ... De fet, són actualment una infinitat les escoles suprimides, passant per damunt de drets adquirits, i trepitjant els drets dels pares en l'educació dels propis fills.(...)

..El pitjor de tot és la manera d'ensenyar en la majoria de les escoles laiques, i els llibres que es posen en mans dels infants. (...) Els manuals escolars soviètics que circulen en moltes escoles socialistes i comunistes d'Espanya, i en altres que es diuen "nacionals", intenten destruir sistemà-

ticament la consciència cristiana de l'infant, anomenant-la "consciència burgesa" de la vida. En les instruccions als mestres es diu que cal infiltrar en els infants que la moral cristiana és un sistema d'opressió del Capitalisme; que Déu, l'ànima i les sancions eternes són mentida;..."(325).

A Girona, amb tot, no sembla pas que les actituds fossin massa radicals. En tot cas, són molt comptades les notícies referents a tancament d'escoles privades o a incidents de caire antireligiós. Podem recollir, en aquest sentit, un rumor:

"Diuen de Llers que és molt probable que, complint ordres de la superioritat, sigui retirada l'autorització per a donar classes de primera ensenyança a les G.G. Carmelites, que tenen cura de l'Hospital de la vila, la qual cosa, si arriba a realitzar, causarà un pregon sentiment a tot el poble, àdhuc al que s'anomena d'esquerra" (326).

I un altre incident similar a Sant Joan de Palamós. Havia estat clausurada l'escola "Instrucció Popular", però hom deia que tornaria a obrir-se amb el nom d'"Acadèmia Ramon Llull". El Comissari d'Ordre Públic, Amadeu Oliva, trameté un telegrama a l'alcalde de Sant Joan de Palamós prohibint aquesta reobertura encoberta (327).

En canvi, simultàniament, hi havia sol·licituds i autoritzacions d'obertura d'escoles privades. Per exemple, Roser Fort Ramis sol·licitava obrir un col·legi de nenes a Llançà; Isabel Mercader Vilar, demana obrir una escola també de nenes, a Portbou; Anna Feo Rossell, a Cornellà de Terri;... (328). Però sí que augmentà el control de l'Estat sobre les escoles privades, per mitjà de la Inspecció:

"A la S.A. (Secció Administrativa) es retorna informant expedient creació d'escoles a Porqueres.
A la mateixa Secció es retorna també expedient per a dirigir un col·legi privat de nenes a Portbou a càrrec de donya Isabel Mercader.
A varis alcaldes de la província se'ls ha comunicat ordre de clausura de varis col·legis religiosos.
A la S.A. es retorna informant expedient de creació d'escoles a Santa Cristina d'Aro.
A l'alcalde de Selva de Mar se li comunica ordre de clausura del col·legi privat de nens" (329).

Amb motiu de constituir-se el nou govern Casares Quiroga, Marcel·lí Domingo fou substituït al Ministeri d'Instrucció Pública. El nou Ministre, Francisco Barnés, prosseguí, però, la mateixa orientació política.

El propòsit de substituir l'ensenyament congregacionista es planteja amb aspror. Perquè no era fàcil assegurar plaça escolar a tots els nens. A Figueres, per exemple, el cens escolar era de 2.584 alumnes, i només hi havia places públiques per a 150 pàrvuls i 300 nois i 300 noies. El dèficit, doncs, era de 1.834 llocs escolars. Per això l'Ajuntament de la ciutat demanà "a la Direcció General d'Ensenyança la construcció directa per l'Estat de dos grups escolars, un al districte primer (sector Ajuntament) i l'altre al districte segon (Peralada-Tapis), cada un d'ells amb escoles per a nois i noies, amb quatre graus, inclòs el de pàrvuls". La situació era tan peremptòria que "el 12 de maig es va passar un comunicat a tots els directors dels Col·legis religiosos de la població citant-los a una reunió a la Casa de la Vila amb l'Inspector de primera Ensenyança per a tractar de la venda o lloguer a l'Estat dels edificis on estaven els esmentats col·legis privats religiosos" (330).

Molt similar era la situació a la ciutat de Girona. En virtut de l'ordre del 6 de maig, que ordenava als inspectors d'estudiar amb els Ajuntaments l'aplicació de la llei que prohibia als ordres religiosos l'ensenyament, el Consistori gironí avaluà la possibilitat de la substitució. No podem oblidar que l'Ajuntament gironí era regit per una majoria de dretes (Lliga i tradicionalistes). D'ací que l'informe de l'Alcaldia fos favorable a l'ensenyament congregacionista. Se'n desprenia que no calia emprendre cap mesura especial. L'informe de l'alcaldia començava fent grans elogis de la tasca portada a terme pels Ajuntaments de la República. Aportava aquestes dades:

	Mestres públics	Pressupost municipal per ensenyament primari
any 1930	17	25.000' -₧
any 1936	36	164.976,65' -₧

		<u>Inversions en edificis escolars:</u>	
Grup Ignasi Iglesias	...	230.008	aportació Ajuntament
		59.220	aportació Estat
		<u>289.928</u>	Rs cost total
Grup Ramon Turró	...	133.878	Rs aportació Ajutament
		<u>39.480</u>	Rs aportació Estat
		173.358	Rs cost total

Lloguers anuals de les escoles de Sant Martí, del Pont Major, del Grup Prat de la Riba, i del Grup Botet i Sisó ... 9.980 Rs

Les places escolars a la ciutat es distribuïen així:

Infants que reben ensenyament, total	3.840
Escola pública (nens i nenes)	1.458
Casa d'Assistència i Ensenyament (Generalitat)	237
Escoles de l'Ateneu Social Democràtic	110
9 "col.legis mutuels que sostenen els pares de família"	2.035

Per això l'alcaldia conclouïa:

"En l'actualitat i sortosament a Girona, no hi ha infants que no puguin anar a l'escola. Les necessitats en aquest ordre de coses es troben ateses, puix que paral·lel a l'esforç fet pels Ajuntaments.. hi ha la tasca meritíssima duta a terme pels pares de família, els quals..han organitzat pel seu compte escoles privades, on, per personal titulat, reben ensenyament els seus fills.(...)

De fet, doncs, i donant com dóna l'Ajuntament - ho ha fet fis ara i ho farà en endavant- ensenyament gratuït a tots els infants quals pare ho demanin, el problema que representa per a l'Estat la substitució de l'ensenyament congregacionista no existeix a Girona, gràcies als esforços fets pels Ajuntaments.. i l'aportació dels pares de família" (331).

Basant-se en aquest informe, la Comissió de Govern de l'Ajuntament va prendre els següents acords:

"...1.- Declarar que en el terme municipal de Girona les congregacions religioses no donen ensenyament i per tant no procedeix la seva substitució.

2.- Fer constar que l'ensenyament privat és sostingut per les associacions mutuels de pares de família ... L'Ajuntament de Girona no compta amb mitjans econòmics per a substituir aquesta ensenyança privada mantinguda pels pares de família.

3.- Demanar a la Generalitat que reivindiqui el dret de Catalunya a regir el seu ensenyament, fent constar aquesta facultat en la seva carta autonòmica" (332).

No era cap secret per a ningú que els nous

col.legis mutuels no eren res més que els col.legis congregacionistes de sempre, encoberts, ara, legalment sota la ficció de Mútues Escolars. Ho subratllava prou L'Autonomista:

"L'Alcaldia de Girona ha fet pública una nota respecte la substitució de l'ensenyament donat per les Congregacions religioses. Com a preàmbul fa remarcar el senyor Tomàs l'orientació donada per la República en l'ensenyament laic, gratuït, i obligatori, negant a les esmentades congregacions religioses l'exercici d'aquesta funció. (...)

Fins ací no hi ha res a dir; solament que hem de manifestar que els nou col.legis mutuels, legalment, són considerats com a particulars, però que de fet són les mateixes congregacions religioses d'abans les que exerceixen l'apostolat de l'ensenyament.

Els religiosos d'ambdós sexes abans vestien els hàbits religiosos i ensenyaven. Ara, posada una paret per aïllar el convent del local que serveix d'escola, en un recinte són els religiosos de sempre, i en l'altre són els mestres i mestresses particulars.

En un lloc van vestits de religiosos i en l'altre de seglars.

(...) A Girona, doncs, mentre no es promulgui una llei que digui que no es consideraran com a particulars els establiments d'ensenyament que abans eren congregacions religioses, i mentre l'Estat o la Generalitat no donin mitjans econòmics per a expropiar els edificis, la substitució de l'ensenyament religiós fulminantment és un impossible absolut. Aquesta és la realitat. (...) Ara mateix la Comissió de Cultura portarà a cap la construcció ràpidament, d'un pis al Grup Ramon Turró, i un altre a l'escola de la senyora Auguet del carrer d'Eiximenis, amb el qual podran assistir-hi més de dues-centes alumnes que van a les anomenades mútues, a més a més de treballar, com ho venim fent nosaltres per a la construcció d'un Grup Escolar de vuit graus a la barriada de la Rutlla. Les coses s'han de fer com es podem i no com es volen" (333).

Per tant, l'afirmació que, a Girona, la demanda de llocs escolars públics estava ja satisfeta, era una mera suposició.

Els acords de la Comissió de Govern anaren a la ratificació d'un Ple de l'Ajuntament, celebrat el dia 3 de juny. Els portaveus d'Esquerra (Darius Rahola, i Joaquim Camps i Arboix) posaren de manifest la ficció legal que encobria les Mútues Escolars:

"... les mútues són els mateixos col·legis religiosos d'abans... la discrepància de la minoria d'Esquerra no en l'ordre legal, sinó en l'ordre moral, sobre la manera com les mútues han vingut a substituir l'ensenyament congregacionista, puix entèn que ha estat una burla per a la Constitució".

Però, en canvi, sostingueren una postura moderada perquè com afirmava Joaquim Camps i Arboix,

"...per a la substitució veritable de l'ensenyament congregacionista hi ha actualment dificultats insuperables com són la manca de mitjans econòmics i la manca també de professorat laic en nombre suficient per a fer la substitució en poc temps. Per això creu que és un problema a resoldre a llarg plaç a mesura que l'Estat i els Ajuntaments vagin creant noves escoles i arribarà un moment que la substitució serà un fet" (334).

En major o menor grau, la problemàtica de la substitució de l'ensenyament congregacionistes afectava diverses localitats de la província. En una nota, la Inspecció de Primer Ensenyament:

"(Es) convoca els alcaldes de les localitats afectades per la substitució de col·legis religiosos a una reunió amb els inspectors de zona. A la Inspecció General es fa saber el començament de les visites extraordinàries a les poblacions on existeixen col·legis privats (regits) per religiosos" (335).

Tot plegat feia que calgués un esforç enorme de construcció de noves escoles. I en això s'estava:

"(...) Heus ací el moviment d'expedients de construcció d'escoles, d'ençà que funcionen les actuals Corts,...

Construcció pels Ajuntaments, amb subvenció de l'Estat.

Fontcuberta, La Tallada, Bellcaire, St. Andreu Salou (a aquests pobles ja els ha estat concedida la subvenció en principi).

Osor (els ha estat satisfeta la primera meitat de la subvenció).

St. Hilari Sacalm, Pont de Molins (donada ordre a l'arquitecte per a visitar les obres als efectes d'abonar la subvenció).

Arbúcies -Joanet-, Vilasacra, Sant Gregori -Contestins-, Viloví d'Onyar -casc, St. Dalmai i Salitja-, Palafrugell (els expedients estan acabats i es gestiona la subvenció).

Arbúcies -casc-, Sant Gregori -Ginestà-. (Es gestiona l'informe favorable de l'Oficina Tècnica de la Secció de Construcció d'Escoles del Ministeri). Construcció per l'Estat, amb aportació dels Ajuntaments.

Maià de Montcalt, Cisquella, Banyoles, Vidreres, St. Joan de Palamós, Cadaqués, Caldes de Malavella, -Franciac-, Camós, Cantallops, Esponellà, Navata, Palau de Sta. Eulàlia, Urtg, Garriguella, Castell d'Aro.

(Expedients amb projectes redactats. Molts d'aquests pobles ja han fet el dipòsit del 50% de la seva aportació i es gestiona la ràpida subhasta i començament de les obres). Vilallonga de Ter -Abella-, Foixà, Camprodon. (Estan ja encarregats de fer els respectius projectes als arquitectes de l'Oficina Tècnica de Construcció d'Escoles del Ministeri). Begur, St. Jaume de Llierca, Caldes de Malavella -casc i Sta. Ceclina-, Quart, Sales de Llierca, Garrigoles, Cabanelles, Ordís, Albanyà, Riudellots, Canet d'Adri, Cistella, -Vilartig-, Sta. Leocàdia d'Algama, Borrassà, Freixanet, Isòbol, Vilademuls, Vilamalla, Sant Mori, Ventalló -Montiró-, Madremanya.

(Els expedients estan a l'Oficina Tècnica de C. d'E. i es gestiona que es facin els respectius projectes).

A la Secció de Construcció d'Escoles del Ministeri arriben nous expedients de molts altres pobles.

Creació d'escoles.

Vilallobent -Aja-, Vidreres, Celrà, Castelló d'Empúries, Osor, Tortellà, Vilafraser, Amer, St. Jaume de Llierca.

(Es gestiona la creació d'escoles als pobles esmentats i d'altres, els expedients dels quals arriben aquests dies al Ministeri)" (336).

De fet, algun d'aquests projectes esdevenia ben aviat realitat, com és el cas del Grup Escolar d'Osor, o amb la concessió d'una subvenció de 240.000 ₧ a l'Ajuntament de Palafrugell per a la construcció d'un nou Grup Escolar (337).

De fet, les escoles públiques són ben sovint objecte de l'atenció de la societat. L'Autonomista, per exemple, es fa ressò del gran festival gimnàstic i cultural que tingué lloc a Figueres, organitzat per les Escoles Graduades, i per a commemorar l'aniversari de la proclamació de la República, amb parlaments de Joaquim Xirau i Alexandre Deulofeu. O, en un altre sentit, la crònica sobre l'excursió de final de curs, a l'Estar-

tit i Empúries, dels alumnes del Grup Escolar Ignasi Iglésies, de Girona (338).

Al municipi de Girona es plantejà un contenciós entre la FETE i l'Associació de Mestres, d'una banda, i l'Ajuntament, d'altra, a propòsit del retard en el pagament de la casa-habitació. L'afer provocà diverses rèpliques i contrarèpliques. La postura dels mestres, en definitiva, era la següent:

"Es cosa sabuda que l'Ajuntament de Girona no paga la casa-habitació als mestres. I aquesta situació anòmala, de retràs constant en el pagament, s'ha anat donant, d'una manera ininterrompuda, des de l'octubre del 1934 ençà, fins arribar a l'estat actual en què es deuen als mestres de la ciutat les mensualitats corresponents al present any.(...)
Per consegüent:

No és cert que els mestres no hagin anat a l'Ajuntament.

Tampoc ho és que hagin demanat la intervenció de persones alienes a l'afer.

Ni que sigui obligatori pagar per anualitats.

Ni que l'Ajuntament ens hagi fet cap concessió.

Entremig de tanta inexactitud en sobresurt, amb la certesa d'un axioma, aquesta veritat: que les acusacions dels senyors Tomàs i Bonmatí són falses. Això -i només això- és el que volíem demostrar. Ho exigien el bon nom del Magisteri i de l'escola nacional.

Dídac Tarradell, per la Federació de Treballadors de l'Ensenyança.

S. Tibau, per l'Associació de Mestres Nacionals del partit de Girona.

Sixte Vilà, per l'Associació Provincial de Mestres de les comarques gironines" (339).

Cóm va respirar el magisteri públic gironí durant aquests mesos inicials de 1936? Sixte Vilà, com a President de l'Associació Provincial de Mestres de les comarques gironines, havia recomanat als mestres associats que votessin el candidat del Front Popular, Josep Mascort, mestre de Vilanna, per tal com era mestre i defensor del magisteri públic (340). Els resultats electorals del febrer del 1936 portaren, novament, al Congrés de Madrid dos mestres gironins: l'esmentat Josep Mascort, i Miquel Santaló (341).

Començava una nova etapa. El clima general va canviar, tot obrint-se un parèntesi d'eufòria i optimisme. Semblava que totes les velles reivindicacions podrien, finalment, ser satisfetes.

La primera manifestació d'aquest canvi la trobem ja en El Magisteri Gironí del 20 de febrer. Sebastià Monjonell, tot comentant els resultats electorals, es mostra satisfet, perquè són favorables a l'escola nacional, l'escola del poble:

"Nosaltres no desitjem enfrontar-la amb l'escola dels rics, però sí volem que la nostra escola des d'ara no visqui arraconada, acobardida, sofrint els desprecis d'aquells que per res la necessiten".

D'altra banda, J. Ferrer Carbonell, defensa que cal fer una política a favor de l'escola nacional, però sense caure en el perill de barrejar-hi la política; cal que l'escola pública sigui respectuosa (342).

Els primers nomenaments semblen confirmar l'optimisme general del magisteri públic. El nou Ministre d'I.P. és Marcel·lí Domingo, i el nou Director General de Primera Ensenyança, Josep Coll i Mas. Josep Coll era el President de la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya; i tal com subratlla Sixte Vilà, amb el seu nomenament per primera vegada ocupava la Direcció General, un mestre (343).

Aquests nomenaments propiciaren, lògicament, l'optimisme del magisteri públic. Una aspiració col·lectiva que apareix immediatament és la de l'escola única. Ja el 27 de febrer, J. Ferrer Carbonell es preguntava, "Ha sonat l'hora?", de l'escola única. Poques setmanes més tard reprenia el tema Sixte Vilà, donant a conèixer un article que havia escrit l'abril del 1934, i que el moment polític no havia permès d'editar, "L'escola única a Catalunya" (344).

En el nou marc polític es produïren algunes denúncies contra mestres dels sectors dretans. A Girona, concretament, es produí un incident desagradable, significatiu -tanmateix- de la intemperància del moment polític.

La primera notícia d'aquest incident saltà a les

planes de L'Autonomista i La Humanitat. Són acusacions contra la mestressa Carme Auguet. El Magisteri Gironí publica una nota, sense signar, però que s'atribueix a l'Associació del Magisteri, de defensa de l'encausada:

"3^a. Oïda la Sra. Carme Auguet sobre la denúncia presentada a la superioritat contra ella, esperar les resultes, i si cal, defensar-la, amb tots els mitjans amb què compta aquesta Provincial" (345).

Josep Mascort, amb l'article "Llenya al foc", ens aclareix l'incident. Es queixa de l'acord de l'Associació del Partit de Girona, i precisa que ha estat ell que ha denunciat Carme Auguet a la Superioritat. I manté la denúncia, perquè Carme Auguet,

"(Sí) ha causat un esverament i un pànic terrible a les alumnes (de l'escola Eiximenis), impressionant-les amb la notícia, esfereïdora per a les seves tendres intel·ligències, de què venia la revolució, perquè havien guanyat les esquerres".

El Magisteri Gironí publicava, al mateix número, uns "Aclariments", signats per la redacció, fent patent que la nota publicada al número anterior, era una nota del Professorat de l'Escola Eiximenis, i no de l'Associació (346).

A finals de març era convocat un nou Curset de Selecció. A Girona el número d'aspirants ascendí fins a 219, 114 mestresses i 105 mestres. Cal dir que l'inici del Curset va ajornar-se. Tanmateix, va donar a conèixer-se la composició del tribunal: Cassià Costal, Josep Villergas, i Silvestre Santaló; i com a suplents Adela Cortina, Josefa Mateu (de Lleida) i Dídac Tarradell Estañol. Silvestre Santaló renuncià a formar part del tribunal en raó de presentar-se a l'examen familiars seus. Amb tot, la composició del tribunal és elogiada pel seu prestigi (347).

La convocatòria d'aquest curset de selecció ens porta directament al problema plantejat amb la proposta de creació d'un escalafó especial per als mestres del pla professional. Per a Sixte Vilà "seria el retorn amarg del novembre del 34".

De fet, immediatament, la Comissió creada pels mestres de la 8ena. categoria convoquen a una reunió als seus companys. La Comissió la formaven Tarradell, Ballesta, Pérez, Molinet, i Ferrer (348).

Obviament, el triomf del Front Popular significà una represa de la política autonòmica a Catalunya. Per això mateix la Federació Catalana de Mestres Nacionals tornava a adquirir un paper de cert relleu. Tanmateix, alguns sectors de mestres de Girona consideraven que el Reglament de la Federació donava una excessiva representació als mestres barcelonins. Aquesta és, per exemple, la postura manifestada per Lluís Esteva; i per això proposà una "Esmena de reglament de la Federació. Una opinió" (349).

Entretant, per un decret del 26 de març, l'ensenyament primari passava novament a ser regit per institucions arre- lades a la realitat educativa catalana. Així s'organitzà novament el Consell regional de Primera Ensenyança. Un dels primers temes que regulà l'esmentat Consell fou el de l'ensenyament del català i del castellà a les escoles de Catalunya, tot establint el criteri que a final de l'escolaritat els nens havien de posseir els dos idiomes (350).

Cal dir encara que van renovar-se les campanyes en pro d'un sou més just per al magisteri. El Magisteri Gironí posava de manifest com els sous dels mestres eren els més baixos d'entre els sous dels funcionaris (segons els sous mitjos):

Mestres	3.698 ₧
Agricultura	4.809 ₧
Treball	4.820 ₧
O. Públiques	4.835 ₧
(...)	
Correus	5.747 ₧
Telègrafs	5.797 ₧
(...)	
Catedràtic U.	10.904 ₧
(351)	

Per això, el mestre de Ripoll, P. Armengol podia resumir les reivindicacions dels mestres en l'aspecte salarial, en un sou mínim de 5.000 ₧ (352).

Tanmateix, l'optimisme dels primers dies s'esvaï ben aviat. Ja en el número del 14 de maig El Magisteri Gironí informava als seus lectors del nomenament de Francisco Barnés com a nou Ministre d'I.P. Al número següent, a primera plana, i signat pel President de l'Associació, s'avaluava la substitució de M. Domingo com a molt negativa. Tan negativa que menava a una conclusió: Desencís. En uns termes similars es manifestava Joaquim Saurina. Cal tenir present que també Josep Coll i Mas fou substituït a la Direcció General de Primera Ensenyança per José Ballester Gozalvo (353).

El clima polític i social d'Espanya i d'Europa, tens i radicalitzat, feia preveure a alguns la terrible eventualitat de l'esclat d'una nova guerra. Carles Rahola, en un article intítulat "Paraules del soldat inconegut", escrivia:

"Però, ara, a través de les veus que arriben, prou m'adono que ... la meva immolació, com la de tants altres, fou inútil. Tornarà a tronar el canó, si els esperits selectes no aconseguen impedir-ho, i els pobles més febles seran sacrificats. No hi haurà, fet i fet -ja ho estem veient- altra llei que la del més fort.."(354).

Aquesta atmosfera bèl·lica plantejava a l'escola el repte d'educar per la pau. Aquesta preocupació l'exposava Xavier Ciurana, mestre de Celrà:

"(...) No podríem, els mestres de tot el món fer quelcom per tal d'evitar futures guerres? No és possible estructurar una societat més humana i més justa que l'actual? (...)

Els mestres, doncs, juntament amb els pares, primers educadors, i units amb tots aquells homes de bona voluntat, hauríem de prendre una croada universal, començant pel desarmament moral, construint amorosament i amb molta paciència, grans barricades de fraternitat, formant homes que jamai desertin dels seus deures socials, polítics i morals, construint fortes muralles d'espiritualitat, que no puguin martiritzar a cap animal, ni destruir un arbre, modelant, en fi, els cors dels homes de demà de tal manera que els sigui impossible matar a un seu consemblant, formant homes virtuoses, treballadors capaços de sentir l'alegria del progrés i l'alegria del viure, capaços d'estimar, ja que

estimar és posar-se en moviment envers el bé, fent néixer, per mitjà de l'amor, la compassió, la generositat, la benevolença, l'amistat. Potser fent-ho així aconseguiríem més del que fins ara han pogut aconseguir els diplomàtics... Hauríem de procurar que per damunt de les fronteres que separen uns països dels altres, hi hagués un corrent intens de comprensió que enllacés espiritualment a tots els homes.(...)" (355).

Si aquest escrit peca d'utòpic i idealista, no deixa de ser un punt de contrast en relació amb l'educació feixista, militarista i bel·licosa. Com un toc d'alarma, L'Autonomista comenta el llibre La escuela hitleriana y los pueblos no alemanes:

"Sota aquest títol ha publicat la FETE un fascicle molt interessant, traduït del que publicà un alemany, Maximilià Scheer, i prologat pel col·laborador de L'Autonomista, el professor August Vidal.

El fascicle és un resum del que avui és l'escola germànica en el seu aspecte xovinista, i a través dels seus manuals escolars. Ens dona idea clara de com és format l'intel·lecte del nen, infiltrant-li uns sentiments de rivalitat envers determinats pobles europeus.

Podríem dir, pedagògicament parlant, que hi ha uns "Centres d'interès" on l'exaltació bèl·lica és tan completa, que arribaran a florir indefectiblement unes generacions plenes de xenofobisme.

Anotem a continuació uns d'aquests "Centres d'interès",...L'alumne observa nombroses fotografies amb el text següent:

Hitler i els nens, Hitler i Hindenburg, Hitler i els S.A. (tropes d'assalt), etc. Després vénen unes quantes preguntes dirigides a desvetllar la simpatia pels soldats hitlerians.

Dibuixar: Dibuixar soldats, canons, banderes, espases, etc.

Ortografia: Dictar els mots obús, bombes, mines, fletxa d'aviador (Fliegerpfel), etc.

Problemes: Una esquadrata de 36 avions llança bombes incendiàries sobre una ciutat.

Cada avió porta 500 bombes de 1500 grams cadascuna.

a) calcula el pes total de les bombes.

b) ¿Quants incendis serien provocats si una tercera part de les bombes fessin blanc? (...).

Després vénen altres excitacions d'un caràcter xovinista, mil per mil, per tal que el nen senti un patriotisme morbós...

Aquest fascicle, considerant la morbositat d'aquesta Pedagogia feixista, acaba dient:

El deure suprem de tots els homes raonables, animats de bona fe i bona voluntat, és el de coalitzar-se contra el feixisme per tal de col·locar-lo en la impossibilitat que arrossegui el món a una nova matança" (356).

A primers d'abril, Miquel Santaló va ser homenatjat al seu poble natal, Vilaür. Hi assistiren molts amics polítics i mestres. L'homenatge havia estat preparat pel mestre del poble, Joaquim Paià (357).

D'altra banda, durant aquest breu període, moriren personalitats gironines lligades, més o menys, al món de l'educació. Ens referim concretament a Francesc Coll i Turbau, i a Jesús Sanz i Poch. El Dr. Francesc Coll, destacat dirigent local de la Lliga i ex-alcalde, meresqué una sentida necrològica de Carles Rahola. Rahola, entre d'altres mèrits del difunt, assenyala:

"A més, el Dr. Coll i Turbau va ésser Professor interí de Fisiologia i Higiene a l'Escola Normal de Mestres..."(358).

En canvi Jesús Sanz Poch fou un dels més prestigiosos ex-alumnes de la Normal gironina. Morí als 39 anys, en la plenitud de la seva ascendent carrera, essent professor de l'Escola Normal de la Generalitat. L'Autonomista, en la seva llarga necrologia, subratllava la seva vinculació a Girona:

"Nascut el 3 de juny del 1897 a Terrasola del Penedès (avui Torrelavit), prov. de Barcelona, la seva infantesa i la seva adolescència, però, va transcórrer a les terres de Girona: Port de la Selva, Cornellà de Terri, i Girona mateixa, on cursà els estudis del Magisteri. Féu l'ingrés en aquests estudis el setembre del 1911 i el setembre del 1915 es guanyava el títol de mestre amb premi extraordinari. Durant el període dels seus estudis a la nostra ciutat, Sanz rebé la influència dels mestres Dalmau Carles, Rafael Ballester i Cassià Costal..."(359).

Diguem, encara, que al llarg d'aquest primer semestre del 1936 proliferaren les revistes escolars. Hem registrat les següents: Germanor, de Cadaqués, dirigida pel mestre Lluís Tassis; Albada, de la Cellera de Ter; i Sembrem, de Gaserans (360).

Per acabar deixem constància de què durant aquests mesos amb prou feines si van realitzar-se actes culturals o de formació permanent. L'atenció del magisteri quedà polaritzada, òbviament, en els canvis polítics. Tanmateix, ja a principis d'estiu, alguns actes ens revelen que l'actitud tradicional del magisteri gironí, d'autoformació professional en un clima de companyonia, continuava ben viva. D'una banda, un grup de mestres de l'Associació del partit de Puigcerdà organitzà una excursió a Mallorca, els dies 31 de maig i 1 i 2 de juny (361). D'altra, va ser convocada la Diada de Germanor, a celebrar a Begur el dia 5 de juliol. Era organitzada pels mestres de l'Associació del partit de la Bisbal, però s'hi sumaren els dels partits de Girona i Santa Coloma de Farners. Entre els actes de la trobada estava previst que l'inspector Josep Junquera exposés el tema "Mètode i procediment en Geometria" (362).

Tot semblava rutllar amb normalitat. Per als dies 17-19 de juliol estava convocada l'Assemblea de la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya, a celebrar a Manresa (363). Aquesta Assemblea coincidí amb l'alçament militar i l'inici de la guerra civil. Durant els mesos precedents no s'havia pretès res més que refer la política educativa progressista desfigurada pels governs radicals-cedistes. L'esclat de la guerra civil comportarà, a Catalunya, tota una altra dinàmica. No és, però, el moment de parlar-ne.